

"Вянок" — па-беларуску, "Венац" — па-сербску

Днямі ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адбылася прэзентацыя зборніка "Вянок" у перакладзе на сербскую мову.

Максім Багдановіч верыў, што беларуская літаратура стане неад'емнай часткай сусветнай, — і не памыліўся. Яго вершы перакладзены на многія мовы свету, а цалкам "Вянок" ёсць на украінскай, рускай, літоўскай мовах. Цяпер — і на сербскай. Выканала пераклад маладая пісьменніца з Сербіі Даяна Лазаравіч. Працавала год. Найбольш яе ўразіла надзвычайная эмацыйнасць твораў Багдановіча. "Максім пра жыццё ўсяго дваццаці пяці гадоў, а мне было дваццаць тры, калі я перакладла яго вершы. Увесь час я імкнулася зраўнець, што адчуваў паэт,

калі ствараў такія шэдэўры", — распавяла перакладчыца.

Цікаваць Даяна Лазаравіч да беларускай літаратуры і да творчасці Максіма Багдановіча абудзіў Іван Чарота, вядомы даследчык сербскай літаратуры, доктар філалагічных навук, літаратуразнаўца, славіст, крытык, перакладчык, прафесар, лаўрэат прэміі Рэспублікі Беларусь "За духоўнае адраджэнне", акадэмік Сербскай акадэміі навук і мастацтваў.

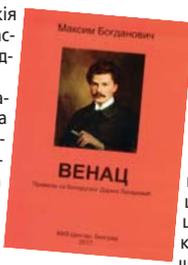
Як паведаміў гасцям імпрэзы Іван Алексеевіч, адпаведна адукацыя ўзнікла ў яго даўно. Пра гэта не магла ведаць маладая студэнтка, якая даслала яму некалькі ўласных пе-

ракладаў з Максіма Багдановіча для ацэнкі ўзроўню яе майстэрства. Прафесар стаўноўча ацаніў працу і рэкамендаваў працягваць займацца перакладамі кнігі пазізі нашага геніяльнага

творцы.

Выход кнігі стаў магчымым дзякуючы падтрымцы Уладзіміра Чушава, былога Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Беларусь у Сербіі. Сродкі выдаткаваў прадпрымальнік, які пажадаў застацца incognito.

Тацяна **БУДОВІЧ-БАНДУЛЯ**, малодшы навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Максіма Багдановіча

З Амерыкі — у Гомель

У адкрытым фондзе аддзела літаратуры на замежных мовах Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У.І. Леніна адкрылася выстава выданняў з экслібрысамі, на якіх выяўлены савецкі і амерыканскія сцягі з надпісам: *To the Heroic People of the Soviet Union from the People of America* (Герайчанаму народу Савецкага Саюза ад народу Амерыкі).

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Як распавялі "К" у Гомельскай абласной "кніжніцы", збор гэтых кніг ініцыявала дабрачынная арганізацыя Russian War Relief (RWR), у якую ўваходзілі, напрыклад, Томас Ман, Альберт Эйнштэйн і Чарлі Чаплін. 29 ліпеня 1941 года, ужо праз месяц пасля нападу фашыстаў на Савецкі Саюз, дабрачыны камітэт RWR упершыню разгарнуў маштабную акцыю па зборы кніг для СССР.

Мерапрыемствы ладзіліся цягам некалькіх гадоў. А за тыдзень да заканчэння Другой сусветнай вайны RWR абвясціў аб пачатку новай акцыі "Кнігі для Расіі".

Прычынай для гэтай ініцыятывы Камітэт RWR назваў знішчэнне фашыстамі больш за 12 тысяч бібліятэк і больш за 20 мільёнаў кніг. Валанцёры збіралі кнігі па ўсёй Амерыцы — ад Калумбіі да Каліфорніі, ад Мантаны да Тэхаса — у цэрквах, універсітэтах, бібліятэках, школах. Актыўным удзельнікам акцыі выступіла Бібліятэка Кангрэса ЗША, якая ахвярвала саюзнікам 10 тысяч тамоў.

Прэзідэнт Гары Трумэн перадаў у дар 40-томны збор твораў Джорджа Вашингтона. Першая лэдзі ЗША Элеанора Рузвельт правяла дабрачыны ланч з гэтай нагоды, а прафесары Каліфарнійскага ўніверсітэта

аддалі свае асабістыя бібліятэкі. Па некаторых даных, да восні 1946 года ў Савецкі Саюз было адпраўлена 250 тысяч кніг.

Аснову прадстаўленай у экспазіцыі калекцыі складаюць выданні канца XIX — пачатку XX стагоддзя класікаў англійскай і амерыканскай літаратуры. Частка гэтых кніг была падаравана і Гомельскай абласной бібліятэцы.

З пачатку ліпеня выдана з экслібрысам мінулага стагоддзя можа пагартыць любы наведвальнік — "Піянераў" Фенімора Купера, "Чорнага прыгажуня" Анны Сьюэл, "Сайлес Марнер" Джорджа Эліёт і многія іншыя.

K

Цытата тыдня

25 ліпеня канадскі часопіс Vice апублікаваў чарговы рэпартаж пра Беларусь. Сам па сабе ён уяўляе досыць звыклі набор клішэ — як трапна адзначыць нехта з айчынных журналістаў, каб напісаць такое, зусім неабавязкова кудысьці ехаць: можна проста памяняць парадак слоў у папярэдніх матэрыялах. Зрэшты, журналіст Дэвіс ХАЗАН знайшоў у артыкуле месца і для станючых уражаняў. У прыватнасці, Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны вылікаў у яго шчырае захапленне:

— Размешчаны ў велічэзным шклянным купале з савецкім сцягам, які бескампрамісна па-над ім лунае, гэта найлепшы музей вайны, які мне калі-кольвечы даводзілася наведаць. Большасць іншых музеяў могуць хіба марыць хаця б пра чвэртку яго калекцыі. Ад танкаў, гармат і самалётаў — як савецкіх, так і нямецкіх — і да медалёў, уніформы і фатаграфій — усё гэта гісторыя муміфікаванага шоку і жаху.

Хто напіша песню

3 1 жніўня па 1 снежня 2017 года Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь праводзіць конкурс на лепшую песню для цырымоніі адкрыцця і закрыцця II Еўрапейскіх гульніў, што адбудуцца ў нашай краіне ў 2019 годзе.

У конкурсе могуць прымаць удзел аўтары музыкі і (або) слоў песень на рускай, беларускай і англійскай мовах. Заўвагі прымаюцца з 1 жніўня па 1 лістапада на паштовы (г. Мінск, вул. Маскоўская, 18) або электронны адрас (teatrestrady@mail.ru) Ма-

ладзэжнага тэатра эстрады. Адзін удзельнік можа прадставіць не больш за дзве песні, прызначаныя для сольнага ці калектыўнага выканання.

Конкурс праводзіцца ў два этапы — адборачны і выніковы.

Пераможцам уручаюцца спецыяльныя дыпламы і грашовыя прэміі. На першым месцы аўтар музыкі і аўтар слоў атрымаюць па 100 базавых велічынь; на другім месцы — па 70 базавых велічынь; на трэцім — па 50 базавых велічынь. Калі музыку і словы напісаў адзін чалавек, то, адпаведна, 200, 140 і 100 базавых велічынь.

Як адзначылі ў Міністэрстве культуры, мэта конкурсу — стварэнне песень, якія раскрываюць тэмы яднання народаў, мірнага спартыўнага спаборніцтва, гасціннасці Беларусі, адлюстроўваюць шчырасць і цэльнасць краіны, якая прымае II Еўрапейскія гульні. Таксама прыярытэтнай задачай з'яўляецца выяўленне і падтрымка таленавітай моладзі, прыцягненне шырокага кола аўтараў, стварэнне новых музычных твораў на нацыянальных матывах.

Падрабязная інструкцыя для удзельнікаў змешчана на сайце <http://www.kultura.by>.

НЕЗАБЫВАЕМЫЙ ПРАЗДНИК ДЛЯ МИНЧАН И ГОСТЕЙ СТОЛИЦЫ!!!

29 и 30 июля Червенский рынок в Лошице пригласт на День рождения!

На Площади Ремесленников
состоится XVIII Международный фестиваль гиревого спорта
с участием профессиональных спортсменов
и рекордсменов Гиннеса. Все желающие смогут сразиться
в честной борьбе за кубки и медали.
На территории торгового объекта будет открыта Аллея звезд:
основателя Червенского рынка графа Чапского,
основателя гиревого спорта в Беларуси Якуба Чеховского
и легендарного силача Пантелея Филикиди,
который поднимает гиру весом 112 кг одним мизинцем!

И, конечно же, в праздничной программе — выступления артистов,
уникальные сувениры, изделия ручной работы от ремесленников,
дегустация натуральных продуктов из Греции,
игры, клоунады, конкурсы, подарки и скидки до 70%!

КОГДА?

29 и 30 июля 2017 года.
Начало в 12-00.
Червенский рынок в Лошице.
г.Минск, ул.Маяковского, 184
(Площадь ремесленников).

СКИДКИ ДО 70%!

ГДЕ?

ВХОД БЕСПЛАТНЫЙ.

Газета КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНІВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСТУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА)
Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Ілья Васілевіч СВІРЫД; намеснік галоўнага рэдактара — Вераніка МОЛАКАВА; адказны сакратар — Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; рэдактары аддзелаў: Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПІАК, Яўген РАПІН, алімпійскі рэдактар: Дар'я АМІЯЛЬКОВІЧ; Настася ПАНКРАТАВА, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльны карэспандэнты: Пётр ВАСІЛЕВІЧ, Алег КЛІМАЎ, Канстанцін АНТАНОВІЧ; карэспандэнты — Ганна ШАРКОВІЧ, Наталля ОВАД, Ірына ЧАРНЯК — МАР ХУТКОВА. Сайт: www.kimpress.by; e-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА". Дырэктар — СЛАБОДЗІНА Ірына Аляксееўна; першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Тэлефон прыёмнай: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паведаваюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдання, кілі і калі выданыя пашпарт, асабісты нумар), асабіста месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупакі не рэдка знікаюць і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.
"Культура", 2017. Наклад 4 277. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Папісаная ў друку 21.07.2017 ў 22.00. Замова 2439. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02350/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Маша на парозе новых адкрыццяў.

Пытанне “Як прайсці ў бібліятэку?” у Барысаве не выклікае смеху па асацыяцыі з рэплікай героя гайдаеўскай камедыі. У Барысаве чытаюць з густам і актыўна. Заслуга мясцовых бібліятэкараў тут — відэавочная. Хіба ж дзіва — у горадзе ці не з дзясятка бібліятэчных устаноў! У краязнаўчых іх супрацоўнікаў я хацеў пераканацца яшчэ раз. І, як заўжды, у пошуках не памыліўся.

Юген РАГІН / Фота аўтара
Мінск — Барысаў — Мінск

Рэпартаж “з калёс”

Музейная экспазіцыя: ад тэтрыса да бабінага магнітафона і старой камп’ютарнай “мышкі”. Вось ён які, вінтаж...

блукца давялося нядоўга. Кожны з сустрагнутых мінакоў дакладна і з вялікай ахвотай падказваў маршрут (гл. пачатак артыкула).

Так што высеілі высеілі не аказаліся. На ганку ўстаноў (будынак былога дзіцячага садка) пазнаёміўся з маленькай чытачкай Машай з вялізнай ды яркай кніжкай пад пахай — нібы шчаслівы бураціна з азбучкай.

ват на крэсла прысеў. Крэсла паміж сталажоў — рэч, аказваецца, вельмі патрэбная. Да слова, нідзе такога больш не быць. Плюс! Яшчэ адзін плюсик на розум прыйшоў у кутку здаровага ладу жыцця. Тут можна не толькі адпаведнае “гаючае” выданне падабраць, але і... памеранне ціск, нават кроў на аналіз здаць. Шчыра кажучы, далей я плюсы не падлічваў, бо яны тут — ці не за кожнай кніжнай паліцай.

які мае фармуляр № 1, бо без чытання сабе не ўяўляе. Бінокль — ваенны, належаў дзеду сападара Юльяна. У яго акулярна той разлядаў калісьці Рэйхстаг у скораным падчас апошняй вайны Берліне. Шкада, але рарытэты экспанат на той момант адсутнічаў: гаспадар забраў яго на часовую летнюю “прафілактыку”...

Вясновы адубачанага, пацугага і адцугага наступныя: у гэтую бібліятэку можна прыходзіць на дзень і ўсёй сям’ёй. Памяшканняў хапае, каб адчуць сябе не ў каморцы таты Карла, а ў дзіўнай бязмежнай краіне нечаканых адкрыццяў, мар і летуценняў. Для гэтага сапраўдныя бібліятэкі і існуюць. У вашым раёне такія ёсць?

Тамагочы на Полі цудаў, альбо Як прайсці ў бібліятэку?

У Барысаве павялічваецца колькасць чытачоў

Кіраўнік бібліятэкі Ірына Іванова мерае ціск чытачцы Ларысе Ільінінай. Усё нармальна, бо ўражанні ад бібліятэкі — самыя станоўчыя!

Дзіма — адзін з актыўных чытачоў. Яго абслугоўвае бібліятэкар Святлана Дадонава.

Вось, да прыкладу, Машына мерапрыемства, у гульнявым кутку абнаменату для пачатковых класаў (установа абслугоўвае тры школы і два дзіцячыя садкі): дзеці сабраліся на чарговую гульню “Полі цудаў”. Як кажа бібліятэкар Алена Токарава, усё будзе азартна, з гумарам і бязмежнымі дзіцячымі эмоцыямі.

Чарговы пакой — чарговыя станоўчыя ўражанні. Ётым разам — ад музейна-выставачнай экспазіцыі “Рарытэт-вінтаж”. Яе стварылі і працягваюць ствараць і бібліятэжары, і чытачы. Атрымліваецца гульнявы пакой для дарослых, куды і дзеці ідуць з вялікай ахвотай. Сабраны тут старыя тэхнічныя прылады. Радзіёлы, прайгравальнікі, маленькія тэлевізары, відэакамеры. Многае у спраўным стане. Можна паслухаць музыку ці аўдыякнігу. А ёсць яшчэ і архаічныя электрагульні. Да прыкладу, тамагочы, тэтрыс. Памятаеце ваўка, які нястомна ловіць у кошык яныкі? Ён ёсць таксама. А яшчэ бінокль чытача Юльяна Аляшкевіча,

Мясцовы “Якубовіч” пачынае гульню. Пытанні — толькі кніжныя.

Пачатак лета, аказалася, быў для мясцовых бібліятэкараў багатым на падзеі. Першая навіна такая: цэнтральную раённую бібліятэку ўзначаліла наша даўня аўтарка Алена Капыток. Галіна Слесарэнка, сябра рэдакцыі з неменшым стажам, стала намесніцай дырэктара гэтай установы. Нагадаю чытачам, што абедзве шаноўныя кабеты былі і застаюцца вядучымі экспертамі “К” у пытан-

нях бібліятэчнай справы.

Навіна другая: пры ЦРБ з 3 мая працуе інтэрактыўны дзіцячы цэнтр адукацыі і дасугу “Расток”. Вядучы метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Святлана Шчырба аб’явіла напісаць нам пра гэта грунтоўны артыкул.

Навіна трэцяя: пры гарадской бібліятэцы № 1 з мая працуе музейна-выставачная экспазіцыя “Рарытэт-вінтаж”. Колькасць чытачоў з

гэтай прычыны павялічылася. Вось яна, прынада для журналіста! Закарцела пабачыць на ўласныя вочы, якім чынам мясцовыя бібліятэжары прывабліваюць чытачоў у доўгачаканыя дні пляжнага і ягадна-грыбнага адпачынку.

...Бібліятэка № 1 знаходзіцца па вуліцы Нармандыя — Нёман, 157. Вельмі далёка ад цэнтру, можна сказаць, на высеках. Але

“Па кніжкі і на мерапрыемства!” — зазначыла важна. Такім чынам на мерапрыемства патрыміў я.

Але спачатку кіраўнік установы Ірына Іванова патлумачыла, што тут і да чаго. У 13.00 бібліятэку, разлічаную і на дзіцячага, і на дарослага карыстальніка, ужо наведлі тры дзясяткі чытачоў. З’ява нармальная. У “дарослай” частцы ўстаноў адзін з аматараў кнігі “заві” надоўга, на-

Сацрэалізм у спалучэнні з Таркоўскім

У залах Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага ў Мінску праходзіць персанальная выстава жывапісу “Рэха памяці” заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Уладзіміра Уродніча, прысвечаная Дню Незалежнасці Рэспублікі Беларусь і 75-годдзю з дня нараджэння мастака. У экспазіцыі прадстаўлена каля шасцідзясят прац рознай тэматычнай і жанравай накіраванасці, якія створаны ў 1970 — 2010-я гады.

За плячамі Уладзіміра Васільевіча ляжыць амаль палова стагоддзя напружанай працы, якая злучана з творчай і педагагічнай дзейнасцю. Ён увайшоў у творчае жыццё рэспублікі на пачатку 1970-х гадоў як цалкам сфарміраваны майстар. Будучы вучнем такіх выдатных прадстаўнікоў беларускага жывапісу сацрэалізму, як Акім Шаўчэнка, Іван Ахрэмчык, Натан Воранаў, Аляксандр Казлоўскі, Уродніч і па цяперашні час застаецца верным

прынцыпам рэалістычнага мастацтва.

Уладзімір Васільевіч у размове з аўтарам артыкула адзначаў, што ў час існавання СССР ён быў у поўным сэнсе слова савецкім мастаком. “Я працаваў у напрамку сацрэалізму, — прызнаваўся ён, — і я не лічу, што мы былі загнаны ў нейкія вузкія рамкі ідэалагічнага дыктату і таму падобнае. Я, як і мае калегі, адчувалі сябе свабоднымі, але гэта свабода была заснавана на асаблівай грамадскай пазіцыі”. Жыццё працоўнага народа, святы і будні беларускай вёскі выяўлены на палотнах мастака проста і чалавечна. “Мастацтва, на мой погляд, гэта пазычанае слова пра рэчаіснасць, і яно не можа быць учарашнім днём, нават калі яно сказана шмат гадоў назад”. Жывапіс Уладзіміра Васільевіча — гэта вытанчанае беларускае паззія ў выявах і фарбах. Не выпадкова ў яго працах цалкам адсутнічаюць адцягненныя фантазмагорыі і постамадэрнісцкія прыёмы.

Вайсковыя і пасляваенныя гады, якія правёў будучы мастак на хутары Лукі ў вёсцы Арлы Столінскага раёна, былі пераасэнсаваны ўжо сталым

чалавекам. Успаміны знайшлі сваё адлюстраванне ў самых кранальных палотнах мастака. Упадабанымі фігурамі становяцца рэтра-аўтапартрэт і рэтра-партрэт сваіх родзічаў. Успамінамі дзяцінства напоўнены палотны “Росы юнацтва” (1976 — 2017), “Кліч вясны” (1999), “Насустрач марты” (2005). Пры ўважлівым “пагружэнні” ў карціну глядач адчувае светлую настальгію, якая валодае аўтарам. Не выпадкова Уладзімір Васільевіч глядзіць і пераглядае кінанаступкі Андрэя Таркоўскага. “Калі я гляджу яго фільмы, — казаў майстар, — перада мной узнікаюць ідэі мастацкіх твораў”. Варта адзначыць, што і ў творчасці Таркоўскага дзіцячы, юнацкія успаміны і перажыванні займалі важнае месца.

У сям’ю будучага мастака, як і ў жыццё многіх тысяч беларусаў, Вялікая Айчынная вайна ўварвалася вялікай стратай. Яго дзевятнаццацігадовы бацька пайшоў у партызаны і загінуў у 1943 годзе. Даніну памяці ўяўляюць з сябе палотны “Пераможны салют у Давыд-Гарадку” (2005), “Дарога да Вялікай Мядзведзіцы” (2005), “Пера-

Цішыня над Прыпяццю.

крыжаванне” (2014). У 1979 годзе У.В. Уродніч піша працу “Шлях у дзяцінства”. У гэтым палатне злучаны розныя часавыя пласты. Аўтар намаляваў сябе ў дзяцінстве з вядром вады ў руках і побач — ужо сталым чалавекам, які засяроджана глядзіць на родную вёску. Мастак таксама ўводзіць ірэальны эпізод Вялікай Айчынай вайны ў выглядзе сцэны ў аблоках. Нягледзячы на складаны кампазіцыйны прыём “мантаж” выявы, глядачу цал-

кам зразумелы біяграфічны і ствадальны змест дадзенага твора. Напісанае праз 21 год палатно “Дарога да Вялікай Мядзведзіцы” — гэта пазма ў фарбах аб загінулых салдатаў Вялікай Айчынай вайны. Хлопчык у лодцы — правабраз самога аўтара, які глядзіць у неба, дзе намаляваны душы салдат.

Да выдатных старонак беларускага мастацтва варта, на наш погляд, аднесці вясковыя і рачныя кравяды Уродніча. Такія працы, як “Летні

разліў у Гарыні” (1995), “Палёт нармальны” (2004), “Цішыня над Прыпяццю” (1986), “Маладзік” (1999), адрозніваюцца манументальнай кампазіцыяй, вытанчанай і крыху прыглушанай колеравай гамай, а галоўнае — мастак даносіць да глядача панучы любові да роднай зямлі і яе людзей. Родная зямля і суайчыннікі — асноўная тэма ўсёй творчасці мастака, у тым ліку і ў наш час.

Уладзімір Уродніч арганічна спалучае ў сабе і традыцыю, і наватарства. Героіка-патрыятычная тэматыка, да якой звярнуўся мастак у апошнія гады, побыв і штодзёнае жыццё простых людзей — гэта традыцыйныя тэмы савецкага мастацтва. Разам з тым, мастак знаходзіць новыя кампазіцыйныя прыёмы і творчыя падыходы, якія найбольш дакладна перадаюць яго думкі і пачуцці. Выстава пераканаўча паказвае, што Уладзімір Васільевіч Уродніч — майстар з вялікім вопытам і творчым патэнцыялам.

Выстава будзе працаваць да 6 жніўня ўключна.

Кірыл МЕЛЬНИК,
старшы навуковы супрацоўнік галерэі Міхаіла Савіцкага, кандыдат мастацтвазнаўства, мастак

Калонка рэдактара

Развярэдзіць
старую
рану

Ілья СВІРЫН

Да нядаўняга часу Указ №527 падаваўся нейкім юрыдычным фантомам. Шмат хто пра яго чуў — ды мала хто ведаў, пра што там канкрэтна вядзецца гаворка. Выконвалі, трэба меркаваць, таксама нямногія. Але неўзабаве сітуацыя мае змяніцца: пасля прыняцця ініцыяваных Міністэрствам культуры паправак усё стане зразумелым — прынамсі, для бухгалтараў. Хто павінен плаціць, колькі, чаму менавіта столькі... Хочацца верыць, што заўсёды цікаўная ў такім выпадку грамадскасць атрымае адказ і на пытанне, куды канкрэтна пойдучь грошы.

Ётае ўпарадкаванне даўно наспела. Не так даўно дырэктар адной вельмі вялікай музейнай установы ў прыватнай гутарцы апавядаў пра свае перасцярогі: калі ім выставяць адпаведную суму за кожны квадратны метр, ад пазабюджэтных даходаў ды звязаных з ім грандыёзных планаў і пылу не застанеца. Цяпер ён можа супакоіцца ды траціць унутраныя рэсурсы на нешта больш істотнае: дзяржаўным установам плаціць не трэба.

Камерыйныя структуры, якіх Указ тычыцца, таксама наўрад ці будуць пакрыўджаныя. З улікам усіх мудрагелістых каэфіцыентаў сумы адлічэнняў звычайна набягаюць настолькі сціплыя, што... прасцей заплаціць, чым наогул пра гэта думаць. На агульны бюджэт гэта паўплывае прыблізна як графа "канцэлярыя расходы".

Адным словам, найбольш верагодны адказ на пытанне, як Указу сваёй новай рэдакцыяй зменіць інвестыцыйную прыцягальнасць помнікаў спадчыны — гэта "ніяк". Зразумела, што не павясыць, але істотна і не зменшыць. Прымаючы тое ці іншае рашэнне, патэнцыйныя інвестары проста не будуць браць гэты фактар пад увагу.

Пытанне можа ўзнікаць хіба з тымі плошчамі (звычайна гэта помнікі прамысловай архітэктуры), якія боўтаюцца на балансе тых ці іншых прыватных арганізацый, але толкам не выкарыстоўваюцца. Калі за іх будуць спяганяць плату, жадане ўласніка выключыць такі "дрэнны актыву" з Дзяржспісу, а потым і з жыцця (а яно, адначасна, з'яўляецца нярэдка) можа яшчэ ўзрасці. Але тут нічога не застаецца, як надалей забяспечваць непрыбыльнасць заканадаўчых бар'ераў. І трэба адзначыць, што ў Радзі і Міністэрства культуры ў цэлым гэта атрымліваецца.

З іншага боку, мае рацыю Аляксандр Зіменка, калі кажа, што ў дадзеным выпадку павінен быць не "адзіны грабеньчык", а дыферэнцыраваны падыход. Адна справа — салон сантэхнікі, размешчаны ў гістарычным будынку. Зусім іншая — прыкладам, галерэй "Крыга", якая, нягледзячы на свой сціплы памер, стала важным цэнтрам культурнага жыцця Гродна. Яна знаходзіцца ў старой камяніцы, аднак наўрад ці прыносіць ёй шкоду — хутэй, наадварот. Менавіта такія месцы — разам з самай архітэктурай — і ствараюць аўру гістарычнага цэнтру. Плаціць ёй дзевяццаці пяці, але... усё адно, пагадзіцеся, гэта непрыемна.

Але пакуль такая дыферэнцыяцыя з юрыдычнага пункту гледжання вельмі праблематычная — зусім не толькі ў галіне прымянення дадзенага Указа. Як, напэўна, кожны з вас ведае, прыватныя ініцыятывы ў сферы культуры ўвогуле пастаўлены на адну папіцу з чыста камерыйнымі ўстановамі. Пра гэта гавораць ужо не адно дзесяцігоддзе, але зрухаў пакуль не відаць.

Адпаведна, абмеркаванне Указа хоцькі-няхоцькі вярэдзіць старую рану — даўно збітае, але дасюль не вырашанае пытанне аб сістэме прэфэрэнцый. Як для ўласнікаў аб'ектаў спадчыны, так і для прыватных "агменіяў культуры".

У першым выпадку можна казаць, зразумела ж, пра паніжальны каэфіцыент арэнды, у другім — не толькі пра правыя датычны на правядзенне рэстаўрацыйных работ (на гэта, напэўна, сёння мала хто спадзяецца), але і, скажам, пра ільготныя Kredyты на пераўтварэнне тых жа закінутых сядзібаў у тураб'екты. Замежны досвед дае багата матэрыялу для вывучэння і пераймання, і нішто не перашкаджае яго папоўніць сваімі інаватыўнымі рашэннямі.

Думаецца, каб на грамадскае абмеркаванне высунулі такую тэму, ад ахвотных выказцаца не было б абдою.

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па гэтай ды іншых тэмах нумара! **Пішыце** на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by. **Тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97. **Абмяркоўвайце** на акаўнтах kimpresby ў сацыяльных сетках!

Уладальнікі гісторыка-культурных аб'ектаў ведаюць, што разам з будынкам (у некаторых выпадках, набытым за адну базавую велічыню) яны атрымліваюць і шэраг абавязкаў. Сярод іх — і адлічэнні за прадпрымальніцкую дзейнасць, якая аказвае непасрэднае ўздзеянне на гісторыка-культурную каштоўнасць або зоны аховы нерухомай матэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці. Адпаведны Указ №527 Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзейнічае ад 18 кастрычніка 2007 года. Толькі летась адлічэнні склалі 402 тысячы рублёў. Гэтыя пазабюджэтыя сродкі з'яўляюцца адной з крыніц фарміравання фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва.

Наступе час змянуў у згаданым указе, звязаных галоўным чынам з падрыхтоўкай новай рэдакцыі Дырэктывы №4 Прэзідэнта краіны "Аб дадатковых мерах па развіцці прадпрымальніцкай ініцыятывы і стымуляванні дзелавой актыўнасці ў Рэспубліцы Беларусь". Паспрабуем разабрацца, каму і колькі дзевяццаці плаціць.

Кастусь АНТАНОВІЧ

Плата за карыстанне спадчынай

Гэтымі днямі завяршылася ініцыяванае Міністэрствам культуры грамадскае абмеркаванне праекта Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, які прадугледжвае ўнясенне змяненняў у Палажэнне аб парадку ажыццяўлення адлічэнняў. Папярэдні праект быў дапрацаваны з улікам заўваг аблвыканкамаў рэспублікі, іншых міністэрстваў, цяпер жа сваё меркаванне магла выказаць грамадская арганізацыя і прыватныя асобы. На жаль, заўваг і прапаноў ад іх паступіла не вельмі шмат.

Падлічыць змога кожны

Перш чым паразважаць над матчымымі змяненнямі, звернемся да Указа №527, які дзейнічае цяпер. Паводле яго, плацельшчыкі адлічэнняў з'яўляюцца прыватныя і небюджэтыя арганізацыі, якія ажыццяўляюць прадпрымальніцкую дзейнасць. Сума выдаткаў непасрэдна залежыць ад прыбытку арганізацыі.

У выніку падлікаў быў знойдзены сярэдні памер выдаткаў за адзін квадратны метр гісторыка-культурнай каштоўнасці ў 2016 годзе, які склаў 5 рублёў 10 копеек. А адлічэнні аднаго плацельшчыка ў сярэднім склалі 517 рублёў. Для тых, хто займаецца прадпрымальніцтвам, сума, як бачым, невялікая.

Па словах намесніка міністра культуры Аляксандра Яцко, падрыхтоўка новай метадыкі разліку вядзецца з мэтай стварэння падыходаў, якіх характа-

рызуецца празрыстасцю і дазваляць прымяняць іх любой юрыдычнай асобе, а таксама індывідуальным прадпрымальнікам — усім, на каго распаўсюджваецца дзеянне. Кожны з іх без асаблівых цяжкасцей зможа падлічыць, колькі яму трэба плаціць. Распрацавана формула, усе велічыні якой вядомы суб'екту гаспадарання, які карыстаецца або збіраецца набыць за ўласнасць гісторыка-культурную каштоўнасць ці яе частку. Фактары, якія ўплываюць на памер адлічэнняў за карыстанне гісторыка-культурнымі аб'ектамі, вызначаны наступныя: плошча, катэгорыя помніка, базавая велічыня і месцазнаходжанне.

Падчас абмеркаванняў ужо гатовая формула нядаўна зведала пэўную карэкціроўку. Справа ў тым, што ва ўладальнікаў вялікі памер плошчы будынка памер выдаткаў становіцца непрапарцыйна вялікім. Таму былі падлічаны сярэдні памер плошчы памяшкання са статусам гісторыка-культурнай каштоўнасці — 125 м². А тое, што звыш, будзе аплочвацца па мінімальным каэфіцыенте.

Рагледзім некалькі прыкладаў. Сталічны ўніверсам "Цэнтральны" знаходзіцца ў будынку помніка спадчыны катэгорыі "2" і мае плошчу 747 квадратных метраў. У мінулым годзе адлічэнні ўстановы склалі тры тысячы рублёў. Што ж атрымаецца па новай формуле? Базавую велічыню, якая складае 23 рублі, трэба памножыць на 125 і на суму каэфіцыентаў (для

помніка другой катэгорыі, размешчанага ў Мінску, яна складае 0,2 і 0,05 адпаведна). Атрымліваецца 661 рубель 25 копеек. Да гэтай лічбы трэба дадаць 143 рублі, разлічаныя па той жа формуле за астатнія 622 м², але ўжо з каэфіцыентам 0,01. У выніку ўніверсаму дзевяццацца заплаціць трохі больш за 804 рублі. Гэта прыкладна ў 3,5 раза менш, чым летась.

Істотныя нюансы

Такім чынам, па словах галоўнага спецыяліста Міністэрства культуры Геннадзя Ходара, сума адлічэнняў літаральна для ўсіх

ў помніках спадчыны. Адлічэнні за правядзенне сумесных або асобных культурных мерапрыемстваў на гісторыка-культурных каштоўнасцях або іх тэрыторыях Указам не прадугледжаны.

Істотны момант. Калі бюджэтная арганізацыя здае памяшканні ў арэнду камерыйнай установе, тая рабіць адлічэнні павінна! Зразумела ж, у адпаведнасці з тэрмінам арэнды: скажам, калі фірма займае памяшканне толькі тры месяцы, то сума, вылічэная па формуле, будзе дзятліца на 4. Гэта павінна быць прапісана ў дамоў арэнды.

Асобныя адлічэнні зменшацца, агульная сума вырасце

ранейшых плацельшчыкаў будзе зменшана. Скажам, прадстаўніцтва аднаго з мабільных апэратараў у Гродне ў мінулым годзе за 200 квадратных метраў заплаціла 5 тысяч рублёў. Па праекце новай рэдакцыі Указа цяпер яно мусяць сплаціць усяго 600 рублёў. А з тых арганізацый, якія знаходзяцца ў сельскай мясцовасці, — за выключэннем выкарыстання помнікаў нулявой і першай катэгорыі — наогул не будуць браць грошы, стварышы ім такую прэфэрэнцыю.

Але пры гэтым чакаецца, што агульная сума адлічэнняў не толькі не зменшыцца, але і трохі павялічыцца. За кошт чаго? Справа ў тым, што па новым праекце Указа плацельшчыкамі з'яўляюцца не толькі прыватныя і небюджэтыя арганізацыі, якія ажыццяўляюць камерыйную дзейнасць, але і ўсе тыя, хто карыстаецца аб'ектамі са статусам помніка спадчыны — за выключэннем фізічных асоб, бюджэтных арганізацый, органаў дзяржкіравання, рэлігійных абшчын, творчых саюзаў, грамадскіх аб'яднанняў, інвалідаў. Ёсць і яшчэ адно важнае выключэнне — тыя ўласнікі і карыстальнікі, якія ўсправаздаюць годзе за свой кошт ажыццяўляюць рамонтна-рэстаўрацыйныя работы.

Не варта хвалявацца і камерыйным арганізацыям, якія праводзяць сумесныя імпрэзы, скажам, з дамамі культуры або бібліятэкамі, размешчанымі

Грошы могуць вярнуцца

На падставе нормаў заканадаўства аб культуры за ўласнікам або карыстальнікам замацоўваецца абавязак па прадстаўленні ў мясцовы выканаўчы і распарадчы орган базавага тэрытарыяльнага ўзроўню інфармацыі аб праваўладальніках гісторыка-культурнай каштоўнасці для вядзення спіса асоб, якія абавязаны ажыццяўляць адлічэнні, арганізацыі разліку і ажыццяўлення адлічэнняў. А каб усім было зручна, зрабіць разлік можна ў інтэрнэце праз Аздіну разлікова-інфармацыйную прастору.

Прагназуецца, што лік плацельшчыкаў складзе тры тысячы — супраць ранейшых тысячы. З тых жа, хто будзе ігнараваць адлічэнні, мясцовыя ўлады будуць вымушаны спяганяць поўную суму ў судовым парадку з налічэннем пені.

Узнікае заканамернае пытанне — на што пойдучь сабраныя адлічэнні? Як запэўніў Геннадзь Ходар, Міністэрства культуры робіць прапановы, як выкарыстоўваць гэтыя сродкі. Паводле новай рэдакцыі Указа, уласнікі (ці карыстальнікі) гісторыка-культурных каштоўнасцей змогуць не толькі вярнуць пералічаныя ім сродкі, але і атрымаць значна больш — у тым выпадку, калі на сваіх аб'ектах яны праводзяць рамонтна-рэстаўрацыйныя работы. Зразумела, такая мера павінна стымуляваць інвестыцы ў захаванне спадчыны.

Мовай лічбаў

Сума адлічэнняў узята за аснову формулы $Адл = Vx(K_1 * + K_2 *) \times S_{ГКК}$, якая прывязана да памеру базавай велічыні (V), дзеючай у справядачны перыяд, і ўлічвае агульную плошчу гісторыка-культурнай каштоўнасці ($S_{ГКК}$), якая выкарыстоўваецца ўласнікам (карыстальнікам), або плошчу, якой карыстаюцца на падставе дагавору з гэтым ўласнікам (карыстальнікам). Для вызначэння штоквартальных памераў адлічэнняў (Адл) выкарыстоўваецца змяншальная

каэфіцыенты (K_1, K_2), якія пры складанні з'яўляюцца множнікам, неабходным для атрымання сумы ў памеры 5,1 рублёў для разліку памераў адлічэнняў з адной базавай велічыні (1В) за адзін метр квадратны ($1S_{ГКК}$).

З улікам градацыі катэгорыяў гісторыка-культурных каштоўнасцей пачынаючы каэфіцыент K_1 прымяняецца згодна са звесткамі, якія ўтрымліваюцца ў Дзяржаўным спісе гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь, і складае для гіс-

торыка-культурных каштоўнасцей катэгорыі "0" — 0,22, катэгорыі "1" — 0,21, катэгорыі "2" — 0,20, катэгорыі "3" — 0,18 і "без катэгорыі" — 0,1. Для праваўладальнікаў гісторыка-культурных каштоўнасцей "без катэгорыі", якіх больш за палову ад складу ўсіх гісторыка-культурных каштоўнасцей, устанаўліваецца паменшаны памер адлічэнняў у разліку за 1 м².

Улічаны фактар месца знаходжання гісторыка-культурнай каштоўнасці (K_2). Максімальнае значэнне гэтага каэфіцыенту складае

10% ад сумы за квадратны метр, падзеленай на базавую велічыню, і паніжаецца ў залежнасці ад месцазнаходжання гісторыка-культурнай каштоўнасці. Значэнне K_2 , якое сумуецца да значэння K_1 , складае для г. Мінска 0,05, для гарадоў абласнога падпарадкавання — 0,04, для гарадоў раённага падпарадкавання — 0,02. У адносінах да гісторыка-культурных каштоўнасцей катэгорыі "0", "1", размешчаных у іншай мясцовасці, значэнне K_2 не прымяняецца.

Дзяжурны па нумары

Хлеб кампазітарскі: каго частаваць?

Апошні тыдзень аказаўся багаты на значныя кампазітарскія юбілеі: 22 ліпеня — 75-годдзе Рыгора Суруса, 25-га — 80-годдзе Дзмітрыя Смольскага. І што? Дзе тая музыка гучыць?

Надзея БУНЦЭВІЧ

Падобныя пытанні, звязаныя з папулярызаванымі іншымі кампазітарскімі імёнамі, паўставалі неаднойчы. Бо юбілеі, як і ўвогуле аўтарскія вечарыны нашых твораў, даўно сталі "асабістай справай" саміх мастакоў. Акурат з пачатку 1990-х, як скончылася цэнтралізаванае бюджэтнае фінансаванне такіх мерапрыемстваў. Старая механізмы прафінансавання нацыянальнага мастацтва сышлі ў нябыт. А новыя — нязжо за столькі гадоў так і не склаліся? Ці сёння проста назіраецца "пераходны этап"?

Зірнушы на развіццё ўсяго нацыянальнага мастацтва, можна заўважыць, што гэта праблема тычыцца не адно музыкантаў, але і прадстаўнікоў іншых сфераў. На першы план усё больш актыўна выходзяць не "манументалісты" (сярод кампазітараў гэта аўтары сімфанічных, оперных, балетных партытур), а тыя, хто працуе над прыкладнымі жанрамі, бо ў іх хутчэй можна "адбіць" укладзеныя рэсурсы. А сёння фінансы ўжо не спаваюць раманы, як гэта занятавана ў вядомай прыказцы: яны камандуюць парадом.

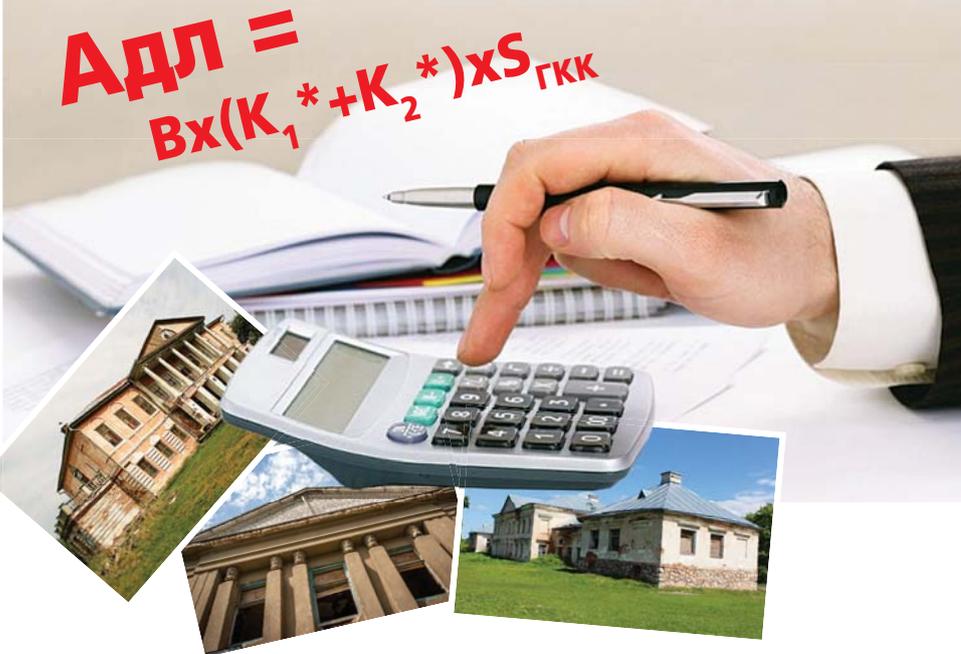
Можна колькі заўгодна плакацца: маўляў, няма таго, што раней было. Але давайце пашукаем паралелі. І ўгадаем: Еўропа штосьці падобнае перажывала пасля Другой сусветнай вайны, але... з крыху іншым вынікам. Там замест буіных сімфоній і шматактовых музычна-тэатральных спектакляў імкліва пачалі развівацца камерныя жанры, прывічым найперш эксперыментальных кірункаў. Змена фінансавага становішча была ўспрынята як аб'ектыўныя ўмовы для пошуку новых магчымасцяў далейшага развіцця.

У беларускай музыцы наступствам новых рэалій стала, да прыкладу, тое, што амаль цалкам зніклі шматчасткавыя вакальна-сімфанічныя партытуры нахталт кантат і асабліва араторый. Гэтыя жанры "перафармаваліся" ў харавыя творы з нестандартным інструментальным суправаджэннем — ансамблевым, напоўненым яркімі сольнымі тэмбрамі (дзякуючы выканаўцам і такому крэатыўнаму, надзвычай працаздольнаму кампазітару, як Алена Атрашкевіч, з хорамаі апошнім часам асабліва актыўна слухае балалайка). Але праблема выхату музыкі на слухача засталася: кампазітар сам шукае, хто яго ноты сыграе-праспявае. Рэдкім прыкладам "зваротнага шляху" стаў нядаўні выпадак, калі Музычная капэла "Санорус" на чале з Аляксандрам Хумалой замовіла маладой таленавітай Вользе Падагвайскай цэлую сімфонію — не да кампазітарскага, а да свайго юбілею. Праз гэта наша спадчына папоўнілася вельмі глыбокім і прынцыпова новым паводле эстэтыкі і драматургіі творам.

Затое актыўна развіваецца педагогічны рэпертуар: выканаўцаў на такія творы знайсці значна прасцей. І аўтарскую вечарыну правесці таксама! Хай сабе і на ўзроўні дзіцячай школы мастацтваў.

Вяртаючыся да згаданых юбіляраў, адкрыю сакрэт. Той жа Рыгор Сурус, заняўшыся ўпарадкаваннем свайго нотнага матэрыялу, зрабіў камп'ютарны набор некалькіх ранейшых твораў. І найперш народнай камедыі "Несцерка". Яе клавір разам з прыгожа аформленым запісам і анатацыяй, разгорнутай ледзь не да навуковага даследавання, хуткім часам выйдзе ў прыватным выдавецтве "Каўчэг", якое ўвогуле славіцца прывічным стаўленнем да айчынных твораў і выданнем многіх рэпрэзентаў (старадаўніх і сучасных) у такім комплексным варыянце: ноты + запіс + слова пра музыку. Дарэчы, там ужо цяпер пачалі рыхтавацца да 70-годдзя з дня нараджэння заўсачна загінуўшага Віктара Помазава, якое прыпадае на 2019-ы.

Да юбілею Дзмітрыя Смольскага Беларускае дзяржаўнае акадэмія музыкі выдала клавір яго оперы "Сівая легенда" (для "Унутранага" карыстання, без права продажу). Некалькімі гадамі раней кампазітар сам выдаваў альбом-двайнік са сваімі сімфоніямі, шэраг якіх за гэты час значна папоўніўся. Але ўсё гэта — для дасведчаных карыстальнікаў, яшчэ больш — для нашых і замежных (у падарунак) спецыялістаў. Для шырокай публікі — хіба названыя оперныя спектакль у нашым Вялікім тэатры, дзе да кожнага паказу прымяркоўваюць які-небудзь піяр-ход, каб прывабіць публіку: то выставу лядзяць, то фольк-гурты запрашаюць, старадаўнім танцам вучаць за гадзіну да пачатку і да таго падобнае. Не, не прывучаны слухачы да гэтага кампазітарскага імя! І да многіх іншых таксама. Бо выкананні беларускіх акадэмічных твораў застаюцца гэтакімі разавымі акцыямі — чымсьці нахталт "прыправы" ў бохане. Калі ж, нарэшце, яны стануць хлебам надзённым?..

Сваімі меркаваннямі пра адлічэнні за карыстанне гісторыка-культурнай спадчынай з намі падзяліўся кандыдат мастацтвазнаўства, дырэктар Приватнай культурна-асветніцкай установы "Цэнтр выяўленчага і медыямастацтва "Новая культурная ініцыятыва" і куратар карпаратыўнай калекцыі "Белгазпрамбанка" Аляксандр ЗІМЕНКА.

Ганна ШАРКО

"Адлічваць будзем у кожным разе..."

Мой суразмоўца зусім не баіцца пераменаў. Аляксандр уздыхае і адзначае, што плаціць "Белгазпрамбанк" будзе ў кожным разе. І самае важнае: ніякія змены ва Указе не паўплываюць на планы па аднаўленні памяшканняў на вуліцы Кастрычніцкай, якія банк нядаўна выкупіў там для стварэння новай артыплацоўкі.

— Яшчэ да іх набыцця мы валодалі іншымі памяшканнямі, якія маюць статус гісторыка-культурнай каштоўнасці, прывічым не толькі ў Мінску, — дадае Аляксандр. — Таму з заканадаўчымі нормама ўжо знаёмься, будзем і ў далейшым іх прытрымлівацца. Наша асноўная мэта застаецца нязменнай — трансфармаваць комплекс на Кастрычніцкай у індустрыяльнае ў культурна-адукацыйны.

У той самы час, ён неабякава ставіцца да механізму ўжывання Указа. Па словах мастацтвазнаўца, да кожна-

га будынка, які прадстаўляе гістарычную каштоўнасць, павінны быць індывідуальны падыход.

— Неабходна будаваць дыялог з дзяржаўнымі органамі па кожнай канкрэтнай сітуацыі. Заканадаўчая ўніфікацыя тут не будзе карыснай: у дадзеным выпадку, мы маем справу з унікальнымі аб'ектамі і павінны вельмі ўважліва адносіцца да кожнага з іх.

На думку Аляксандра, аптымальным у дадзеным выпадку быў бы дыферэнцыраваны падыход з боку органаў дзяржаўнага кіравання. Таму суразмоўца раіць прыглядацца да замежных суседзяў, каб пераймаць у іх каштоўны вопыт у выглядзе механізму аказання падатковых ільготаў культурным арганізацыям. Без сумневу, асаблівае да іх стаўленне дадатнае істотна стымуляваць прыватную ініцыятыву ў гэтай сферы.

Не забывайма пра функцыю!

Старшыня Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў Антон АСТАПОВІЧ лічыць, што змены ва Указ №527 даўно наспелі, а тарабавачь кампенсацыі шкоды, прынесенай гісторыка-культурнай каштоўнасці, цалкам справядліва — але толькі ў тым выпадку, калі яна сапраўды прыносіцца. Таму да ўлічаных параметраў (плошча, катэгорыя, месцазнаходжанне) неабходна далучыць і яшчэ адзін: функцыя аб'екта.

— Указ у дзейнай цяпер рэдакцыі ўтрымлівае так шмат юрыдычных недакладнасцяў, што любіць абазначыць у закранаўстве грамадзянін мог лёгка ігнараваць усялякія выплаты без шкодных для сябе наступстваў. Прычым цалкам на законнай аснове! Ведаю выпадкі, калі прадпрыемальнікі падчас юрыдычнай перапіскі лёгка заганялі ў тулік адпаведныя дзяржаўныя органы — і, зразумела ж, нічога не плацілі. Там настолькі непразрыстыя механізмы... Прыкладам, калі ўласнік здае свае плошчы ў арэнду — хто тады мусіць плаціць? Ён сам, арандатар — альбо абодва? Калі ўкладваюцца грошы ў рэстаўрацыю — ці ўлічваецца гэта?

Прапанаваныя змены каментаваць мне складана — у мяне цяпер насычаныя экспедыцыйны перыяд, і апошнія паўтара месяцы я жыў, што называецца, у лесе. Але магу выкласці некалькі прынцыповых для мяне момантаў.

Агулам я цалкам за тое, каб у тых выпадках, калі прадпрыемальніцкая дзейнасць прыносіць помніку непярэднюю шкоду, уступалі ў дзеянне пэўныя механізмы кампенсацыі. Але неабходна распрацаваць такое палажэнне, дзе будучы дэталева прадугледжаны ўсе істотныя фактары — іначай гэтая непразрыстыць нарматыўнай базы створыць поле для злоўжывання з абодвух бакоў.

Што я маю на ўвазе? Найперш, цяперашнюю функцыю помніка спадчыны. Адна справа, калі гэта завод, дзе ўсё гудзіць і трасецца, а з трубы ідзе чорны дым. Зусім іншая — калі офіс. У дадзеным выпадку шкода аб'екту наносіцца ўвогуле вельмі ўмоўна. Да таго ж, пра якія выплаты можна гаварыць, калі ўласнік за свае срэды праводзіць мерапрыемствы па захаванні культурнай каштоўнасці, укладваюць у яе рэстаўрацыю? Аднаведна, усё гэта трэба прадугледзець.

Па працтанні рэха-матэрыяла пра чарговы крок у праіванні "акна ў Еўропу" нашых маладых документалістаў на Vilnius Meeting Point у мяне з'явілася пачуццё дэжа вію адносна падобных праблем, але з пункту гледжання фестывалішчыка. У артыкуле можна знайсці тры асноўныя: фінансаванне кінавытворчасці, капрадукцыя, пакрыццё выдаткаў. І, падаецца, я магу павялічыць гэты спіс.

Я адзін з каардынатораў фестывалю кароткаметражнага кіно Cinema Perpetuum Mobile ISFF у Мінску, тры гады ўдзельнічаю ў складанні яго праграм. Каманда жартам надала мне званне міжнароднага кінадыпламата, але фактычна гэта і ёсць мой асноўны кірунак — праца з фестывалямі-партнёрамі (паказы іх праграм у Беларусі), наладжванне кантактаў з новымі для нас форумамі, прапановы нашых праграм іншым фестывалю, падзеям, арганізацыям — і, вядома, у першую чаргу, прасоўванне беларускага кіно (як праграмамі, так і асобнымі стужкамі). Апошнія два гады на Cinema Perpetuum Mobile таксама ладжу і сваю тэматычную праграму Visual Music.

Чаму важна быць уключаным у фестывальную індустрыю ды ездзіць да іншых? Для наладжвання кантактаў з іншымі фестывалішчыкамі. Для патэнцыйнага абмену праграмамі — Best of, тэматычнымі, рэтраспектыўнымі, нацыянальнымі. Гэта прасоўванне не толькі свайго фестывалю, а і нацыянальнай кінематографіі.

Прагляд праграм на кінафорумах — важны момант кінаадукацыі, які дазваляе павышаць свой прафесійны ўзровень — што неабходна для кожнай сферы.

Па еўрапейскім мерках, мой досвед наведвання кінафестывалю не такі вялікі. Але для работніка кінаіндустрыі ён неацэнны. Таму што дае магчымасць убачыць, як працуе кінаіндустрыя ў іншых краінах.

Што я раблю на фэст-так? Распавядаю пра СРМ, імкнуса наладзіць дзелавыя стасункі, заахвочваю фестывалішчыкаў пазнаёміцца з беларускім кіно, дамаўляюся аб праграмах, сустрэчах з нашымі кінематографістамі. Звычайна дзелавыя крокі не абыходзяцца без важнага ўступу — расставеду пра нашу краіну, яе кінематографію і фестывальную карту. Вядома, я цікаўны тым, як ладзіцца замежны кінафорум, дзе прамоу, якую падтрымку ён мае, як дзейнічае яго каманда.

За апошнія паўгады мне ўдалося пабываць на пяці розных кінафорумах. Атрыманы досвед даў магчымасць ацаніць пазіцыі кароткага метра ў іншых краінах — і, на жаль, выявіў стаўленне да нашай кінематографіі як да цалкам невядомай з'явы ў Еўропе. А зараз — падрабязней пра кожны.

Grenzland Filmtage Selb у Зельбе (Германія). Мае фінансавую падтрымку мясцовыя ўлады і камерцыйны структур. Арыентуецца на ўсходнеўрапейскія краіны. Прадстаўлены як

Няроўныя магчымасці беларускіх і замежных кінематографістаў на еўрапейскім кінарыву, неабходнасць фарміравання новай сістэмы падтрымкі айчыннага кіно і яго рупліўцаў, праблемы беларускай кінаіндустрыі і актуальных кінаінстытутаў — гэта тэмы, якія даўно хваляюць беларускую кінааспальняццу. Невыпадкова матэрыял пра пітчынг айчынных документалістаў на Вільнюскім міжнародным кінафестывале, апублікаваны ў №18 "К", выклікаў адчувальную рэакцыю ў сеціве. Аўтарка самага цікавага вердуку — каардынатарка фестывалю Cinema Perpetuum Mobile Лера ГРЫН — у "працяг тэмы" падзялілася ўласным досведам удзелу ў еўрапейскіх кінафорумах на пазіцыях незалежнага прадстаўніка кінаіндустрыі ад Беларусі.

Што хаваецца за тваім касцюмам?

Невясёлыя калькуляцыі падарожжаў аднаго фестывалішчыка

поўны метр, так і кароткі. Каманда робіць фестываль ужо 40 гадоў у якасці валанцёраў у вольны ад асноўнай працы час. Фінансаванне ідзе на прызы пераможцам, пакрыццё выдаткаў на прыезд гасцей і звычайны набор рэчэй, неабходных для правядзення кожнага фестывалю.

Мы супрацоўнічаем ужо тры гады, і летас яны запрашалі каго-небудзь з каманды СРМ прадставіць партнёрскаму праграму. Збірацца ехаць я і яшчэ адна дзяўчына. Але паездка сарвалася з-за праблем з візамі. Апошняя, адна з галоўных. Мы загадзя і дабайна падрыхтавалі пакет дакументаў, аднак у консульстве папрасілі яшчэ і арыгіналы з агульнамясцовага рэестра грамадскіх арганізацый — што, пагадзіцеся, цяжка было прадугледзець. Фестываль тыдзень мужна шукаў патрэбныя дакументы, дастаў іх, але ў выніку мы не паспелі аформіць візы ў час і на форум не патрапілі.

Тут адразу выяўляецца праблема ізаляванасці нашай краіны з-за складанасці атрымання віз. Бо не ў кожнага арганізатара хоціць

цярпення і часу збіраць дакументы для маладых фестывалішчыкаў і кінематографістаў з Беларусі.

Аднак сёлета ў мяне ужо была мультывіза, і на фестываль я патрапіла. Мне як партнёру форума былі апалячаны дарога і прадстаўлена жыллё. Дзякуючы нашай папярэдняй працы, фэст захацеў уключыць у свой міжнародны конкурс фільм Кірыла Сынкава. Прадстаўнікі нямецкага форума убачылі яго на адмысловай нацыянальнай праграме, якую мы падрыхтавалі для іншага фестывалю — і запрапілі да сябе. Вось, калі ласка, прыклад, як гэта ўсё працуе.

Animosje ў Быдгашчы (Польшча). Міжнародны форум, дзе можна пазнаёміцца з усёй анімацыйнай індустрыяй Польшчы. Праводзіцца ён 7 год. Базуецца пры гарадскім цэнтры культуры і робіцца яго супрацоўнікамі ў непрацоўны час. Фінансавана падтрымкай гарадской адміністрацыі. Пляцоўка ў фестывалю стабільная. Ён уключае міжнародныя анімацыйныя конкурсы адмысловаму праграму анімацыі пэўнай краіны (сёлета была Японія). Калі ёсць цікавасць да поль-

скай анімацыі і, уласна, краіны — вярта з'ездзіць.

Патрапіла я туды таму, што сябра-фестывалішчык папрасіў для мяне гасцямую акрэдытацыю. Цудоўным чынам мне прадставілі на форуме жыллё, увозілі прынялі на роўны, хоць анімацыя не асноўны мой кірунак. Новыя кантакты наладжаны, будучыня пакажа, як усё складзецца.

Oberhausen 63 у Аберхаўзене (Германія). Гэты візіт — проста неверагоднае асабістае дасягненне. Фестываль — адзін са старэйшых (63 гады!) і найвадомейшых форумуў кароткага метра ў Еўропе. Сёлета 40 гадоў, якія паказваюць праграмы для дзяцей і мола-

ка, але такая практыка там даволі распаўсюджаная. Аберхаўзен — невялікі горад, людзі часта ездзяць туды на працу з суседніх мястэчак. Нахлуп у офісе — звычайная справа для асістэнтаў фестывалю, часам і для саміх арганізатараў. Мне давялося апаляціць толькі дарогу. Удзень я працавала па чатыры гадзіны на выставе, а астатні час магла выкарыстоўваць як заўгодна.

Чаму такі варыянт у маім выпадку быў цудоўны? Каб я пайшла звычайным шляхам, акрэдытацыя каштавала б 45 — 60 еўра. Нават прадстаўнікам фестывалю-партнёраў даюць яе там толькі на два дні. Далей — зноў плаці, калі не паспее зрабіць свае справы. Плюс шукай, дзе жыць і харчавацца. З іншага боку, гэтыя два дні звычайна выпадаюць на выходныя, і ў Аберхаўзен з'яджаецца ўся кінаіндустрыя Германіі, таму такая акрэдытацыя-грашовая палітыка спрыяе планам "паспее ўсё".

У маім выпадку я мела больш часу для таго, каб правесці разведку і зладзіць сустрэчы. Увогуле, праца ў камандзе — а яна паставілася да мяне па-сяброўску і без пераузятасці — дае дадат-

ка, але такая практыка там даволі распаўсюджаная.

Але гэта акалічнасць — форум у іншай краіне — адбілася на арганізацыі. Хібаў было дастаткова.

Улічваючы тое, што пакуль мой статус у дачыненні СРМ быў не зусім зразумелым, я папрапілася на фэст валанцёрам. Тут мне прапанавалі толькі аднаразовае харчаванне. Жыць давялося ў сяброў у квэце. Дарэчы, вельмі чалавечнае жылло. На фестывалі ўразілася тым, што камандзе з Мексікі дзяржава вылучала грошы на дарогу на фестываль — каля тысячы долараў на чалавека. Проста таму, што яны прадстаўляюць сваю краіну і культуру на міжнароднай падзеі. Мне заставалася толькі пазайздросціць. Пра тое, што ад Беларусі я была адзіны чалавек на СРМ, пісаць ужо, напэўна, сумна.

Вынікі: новыя кантакты, працяг знаёмства з іншай сферай. Фестываль дапамог ацаніць уласную праграму, рух у задуманым кірунку ёсць.

Vilnius ISFF (Літва). Змагла дамовіцца аб візіце фактычна выпадкова, хоць яшчэ за год планавала іх праграмы на СРМ 2017. Паколік ў гэты раз прыезд быў патрэбны больш мне, чым ім — адгледзець апошнія літоўскія фільмы, пасля чаго склаці праграму, фестываль прадставіў мне толькі акрэдытацыю. У пакрыццё іншых выдаткаў — адмовіў. За свайго боку я прапанавала ім беларускія матэрыялы для патэнцыйных праграм, але пакуль асабліва цікаваці не заўважыла. Вільнюс блізка, пакрыць дарогу і пражыванне было цалкам па сілах. Але хацелася б большай аддачы.

Вынік: праграма літоўскага кіно для СРМ складзеная.

Як бачыце, вярта быць зцітым і апантаным, каб траціць свае грошы на падобныя падарожжы і атрымліваць пэўнае задавальненне ад пераададлен пераход, якіх магло б і не быць. Мой шлях немагчымы без сяброў, бацькоў, што дапамаглі мне купіць квітку назад, без доўгага пошуку ў інтэрнеце недадагіх білетаў, арэнды ровара ў Амстэрдаме — гэта ў разы танней за штодзённыя паездкі на іншым транспарце. Дзве раскошныя пакупкі за час маіх вандроўак — новыя кеды (10 еўра), таму што старыя папросту зніліся, і паход у Амстэрдаме ў Музей сучаснага мастацтва (15 еўра). За маім "романтычным" турам — шмат працы, абмежаванню і часам бессонных тлумачэнняў. Калі камусьці падаецца, што "касіюм" беларускага фестывалішчыка — гэта справа мары, то воль яна — праўда жыцця.

І ці надоўга хоціць энтузіязму ў прасоўванні белкіно — пытанне тут нават экзістэнцыйнае. Бо ў пастаяннай барацьбе за візы, за час, які варта знайсці, выпраціць у асноўнага прадаўцаў, за грошы, якія трэба адкласці на паездку, твая справа ператвараецца ў дзіўную раскошу, якая, высвятляецца, патрэбна толькі табе.

Вынік: адбыліся сустрэчы, намацаліся кантакты, буду змагацца за наступны крок. Асабістая мэта — прывезці туды хая б аднаго беларускага рэжысёра з фільмам.

LPM Live Performers Meeting у Амстэрдаме (Нідэрланды). Гэты фестываль звязаны не з кіно, а з віджэ-інгам, мэпінгам і перформансам. Мне было цікава паглядзець на яго структуру і індустрыю цалкам. Італьянская каманда атрымала еўрапейскае фінансаванне на тры гады, каб ладзіць фестываль у Амстэрдаме. І

дзі. 20 гадоў, як іх судзіць дзіцячае журы (па 5 чалавек для праграм для розных узростаў). Набор кароткага метра цалкам адрозніваецца ад іншых фестывалюў. Усе субтытры на англійскай, што выдатна. Мінус для нас — статус форума. Трэба быць вартым па кожным з напрамкаў, каб прыехаць туды і размаўляць на роўны.

Што ў меню? Конкурсы міжнародны, нямецкі, федэратыўнай зямлі (NRV), музычных відаў і згаданыя вышэй дзіцячыя і маладзёжныя праграмы. Плюс архівы, дыстрыб'ютарскія паказы, адмысловае рэтраспекцыі.

Фестываль неверагодна круты, як партнёру заціпацца там вельмі складана. Таму я вырашыла выступіць у якасці валанцёра. На мой запат мена адказалі літаральна на наступны дзень. Як валанцёр я атрымлівала за працу камандні бэйдж, харчаванне і пражыванне ў офісе. Магчыма, тое гучыць даволі дзі-

гэта акалічнасць — форум у іншай краіне — адбілася на арганізацыі. Хібаў было дастаткова.

Улічваючы тое, што пакуль мой статус у дачыненні СРМ быў не зусім зразумелым, я папрапілася на фэст валанцёрам. Тут мне прапанавалі толькі аднаразовае харчаванне. Жыць давялося ў сяброў у квэце. Дарэчы, вельмі чалавечнае жылло. На фестывалі ўразілася тым, што камандзе з Мексікі дзяржава вылучала грошы на дарогу на фестываль — каля тысячы долараў на чалавека. Проста таму, што яны прадстаўляюць сваю краіну і культуру на міжнароднай падзеі. Мне заставалася толькі пазайздросціць. Пра тое, што ад Беларусі я была адзіны чалавек на СРМ, пісаць ужо, напэўна, сумна.

Вынікі: новыя кантакты, працяг знаёмства з іншай сферай. Фестываль дапамог ацаніць уласную праграму, рух у задуманым кірунку ёсць.

Vilnius ISFF (Літва). Змагла дамовіцца аб візіце фактычна выпадкова, хоць яшчэ за год планавала іх праграмы на СРМ 2017. Паколік ў гэты раз прыезд быў патрэбны больш мне, чым ім — адгледзець апошнія літоўскія фільмы, пасля чаго склаці праграму, фестываль прадставіў мне толькі акрэдытацыю. У пакрыццё іншых выдаткаў — адмовіў. За свайго боку я прапанавала ім беларускія матэрыялы для патэнцыйных праграм, але пакуль асабліва цікаваці не заўважыла. Вільнюс блізка, пакрыць дарогу і пражыванне было цалкам па сілах. Але хацелася б большай аддачы.

Вынік: праграма літоўскага кіно для СРМ складзеная.

Як бачыце, вярта быць зцітым і апантаным, каб траціць свае грошы на падобныя падарожжы і атрымліваць пэўнае задавальненне ад пераададлен пераход, якіх магло б і не быць. Мой шлях немагчымы без сяброў, бацькоў, што дапамаглі мне купіць квітку назад, без доўгага пошуку ў інтэрнеце недадагіх білетаў, арэнды ровара ў Амстэрдаме — гэта ў разы танней за штодзённыя паездкі на іншым транспарце. Дзве раскошныя пакупкі за час маіх вандроўак — новыя кеды (10 еўра), таму што старыя папросту зніліся, і паход у Амстэрдаме ў Музей сучаснага мастацтва (15 еўра). За маім "романтычным" турам — шмат працы, абмежаванню і часам бессонных тлумачэнняў. Калі камусьці падаецца, што "касіюм" беларускага фестывалішчыка — гэта справа мары, то воль яна — праўда жыцця.

Вынік: праграма літоўскага кіно для СРМ складзеная.

Як бачыце, вярта быць зцітым і апантаным, каб траціць свае грошы на падобныя падарожжы і атрымліваць пэўнае задавальненне ад пераададлен пераход, якіх магло б і не быць. Мой шлях немагчымы без сяброў, бацькоў, што дапамаглі мне купіць квітку назад, без доўгага пошуку ў інтэрнеце недадагіх білетаў, арэнды ровара ў Амстэрдаме — гэта ў разы танней за штодзённыя паездкі на іншым транспарце. Дзве раскошныя пакупкі за час маіх вандроўак — новыя кеды (10 еўра), таму што старыя папросту зніліся, і паход у Амстэрдаме ў Музей сучаснага мастацтва (15 еўра). За маім "романтычным" турам — шмат працы, абмежаванню і часам бессонных тлумачэнняў. Калі камусьці падаецца, што "касіюм" беларускага фестывалішчыка — гэта справа мары, то воль яна — праўда жыцця.

І ці надоўга хоціць энтузіязму ў прасоўванні белкіно — пытанне тут нават экзістэнцыйнае. Бо ў пастаяннай барацьбе за візы, за час, які варта знайсці, выпраціць у асноўнага прадаўцаў, за грошы, якія трэба адкласці на паездку, твая справа ператвараецца ў дзіўную раскошу, якая, высвятляецца, патрэбна толькі табе.

Вынік: адбыліся сустрэчы, намацаліся кантакты, буду змагацца за наступны крок. Асабістая мэта — прывезці туды хая б аднаго беларускага рэжысёра з фільмам.

LPM Live Performers Meeting у Амстэрдаме (Нідэрланды). Гэты фестываль звязаны не з кіно, а з віджэ-інгам, мэпінгам і перформансам. Мне было цікава паглядзець на яго структуру і індустрыю цалкам. Італьянская каманда атрымала еўрапейскае фінансаванне на тры гады, каб ладзіць фестываль у Амстэрдаме. І

Лера ГРЫН, каардынатарка міжнароднага фестывалю кароткаметражнага кіно Cinema Perpetuum Mobile, аўтарка праекта Kinoport.

— **Спадар Андрэй, ці можна назваць тое, чым вы займаецеся, альтэрнатыўным тэатрам?**

— Думаю, наўрад ці. Гэта слова наогул з 1990-х гадоў, тады адзін мінскі тэатр так і называўся — “Альтэрнатыўны”. А цяпер... Будзьма шчырымі: каму ў наш час можна ствараць альтэрнатыву? Альтэрнатыва — гэта калі тое, што я бачу, — неспраўднае, а я ведаю, як зрабіць па-сапраўднаму. Цяпер у такім апаненце праблема. Таму мне не хочацца ствараць альтэрнатыву, хочацца проста ствараць.

— **А што менавіта?**

— Ёсць шмат тэмаў, якія мяне цікавяць, але цяпер у мяне перыяд пераацэнкі. Раней я быў упэўнены, што тэатр адольны мяняць людзей, выхоўваць, быць ім неабходным, што варта ўкладання ў гэта. Выхавалася мая публіка ў Мінску. А цяпер прыходзіць уседампленне таго, што тэатр непатрэбны. Людзі спакойна жывуць без яго, ён не становіцца іх часткай, іх неабходнасцю, іх паветрам. Альбо праблема ў тэатры, альбо ў людзях, альбо ва ўзаемадзячынненні тэатра і людзей.

— **Тады што трэба рабіць, каб тэатр становіўся неабходнасцю чалавека?**

— Застаецца толькі разбірацца з сабой, са сваімі мэтавымі ўстаноўкамі. Як ты ставішся да глядачоў? Ты іх любіш, прывялаеш такімі, якія яны ёсць, ненавідзіш, правакадуеш? У чым сэння прызначэнне тэатра? Расплюшчваючы вочы на праўду, выклікаючы глядача на шчырую размову, забавляючы, прыносячы эстэтычнае задавальненне? Ці ствараць надрэальную сітуацыю, калі ўсе кудысьці злятаюць?..

— **Вечнае пытанне: якім павінен быць тэатр...**

— Мне падаецца, што тэатр “не павінен быць”, але ёсць. Ён чамусьці нараджаецца, набывае нейкія формы. Думаю, тэатр не павінен нікому і нічога. Але ў адказ магу задаць іншае пытанне: навошта займацца тэатрам? Вы як думаеце?

— **Людзі кафулююць, у іх ёсць патрэба нешта выказаць, стаць знакамітымі...**

— Вы — рэмантык. На самрэн, жыццё далёка ад такой ідэаліі. Ёсць людзі, якія калісьці прыйшлі ў прафесію, авалодалі ёй і ніяк не могуць выйсці з ёй. З-за адчування, што для нейкай місіі ты патрэбны. Жыццёвая неабходнасць штосьці здзяйсняць існуе да таго моманту, пакуль ты не атрымліваеш па карку альбо не трапляеш у фінансавую яміну. Па сутнасці, займаючыся тэатрам, ты мусіш балансаваць паміж рознымі фактарамі. Можна адаптавацца да жыцця і зменьшыць свае амбіцыі. Можна прывуць форму беднага ідэянага тэатра, які калісьці прагуюскі, але тады вельмі складана выжываць у прафесіі: наколькі б ты ні быў ідэяльным, усё роўна трэба неяк зарабляць грошы.

— **Але канцэпт такога “беднага” тэатрама падабаецца?**

— Я выхаваны ў любові і павязе да студыйнасці, да атмасферы, у якой можа штоосьці нараджацца, дзе з жывымі людзьмі адбы-

ваецца нейкі чуд, дзе ёсць прастора для выказванняў, перажыванняў, рэфлексіі, аналізу. Але інстытуцыі, якія дазваляюць зрабіць тэатр-студыю, сёння ў нас няма. Таму самымі жывучымі аказваюцца праектныя тэатры. Ён адзінае выйсце ў нашай рэчаіснасці, бо студыі падтрымліваць ніхто не будзе, а праект можна ажыццявіць і закрыць.

Тое, чым я займаюся, яшчэ можна назваць фантомным тэатрам: як з’явіўся, так і знік. Ён выгадна, бо цябе амаль немагчыма злавіць і “прыжучыць”, альбо “пад шапку” загнаць, альбо ў яму. З іншага боку, такая рэчы як нажыванне аўдыторыі, вядомасць,

“Кампосту многа, а сейбітаў усе менш”

Аўтарскі. Фантомны. Партызанскі.

З рэжысёрам, акцёрам і педагогам Андрэем САЎЧАНКАМ мы гутарым пра сучасны беларускі тэатр і яго будучыню. Атрымалася не толькі нагнаць смутку на перспектывы нашага тэатральнага мастацтва, але і дайсці да пытання “Хто мы?” Аўтар дзясяткаў тэатральных праектаў, у ліку якіх знамянітыя “Бі-Лінгвы”, а таксама арганізатар беларускамоўных акцёрскіх курсаў для дзяцей, бізнесменаў, менеджараў, публічных людзей і артыстаў, не баіцца выказаць спрэчныя і часам нават рэзкія думкі — бо хоча бачыць айчыны тэатр сучасным і самабытным.

імя, аўтарытэт, прасоўванне ў медыяпрасторы, у фантомным тэатры немагчымыя. Тут трэба пастаянна лавіраваць.

— **А ці магчымы баланс паміж тым, што ты хочаш рабіць, і тым, на чым можна зарабіць грошы?**

— Мне апошнім часам рэаць знайсці дырэктара ці прадзюсара, які здатны вырашаць практычныя пытанні і дыктаваць умовы. Але гэта ўжо будзе не той тэатр, якім я захачу займацца. Таму мне асабіста і тэатру наогул трэба знаходзіць нейкую сваю новую іпастань. Храмам ён наўрад ці стане, студыйні не можа быць у нашых варункках. Праектам? Ён канструкцыя сучасная... Напэўна, адзіная форма, якая можа прыжыцца і ствараць альтэрнатыву стацыянарнаму дзяржаўнаму тэатру.

— **А што з ім не так?**

— У савецкія часы быў тэатр Асобы. Тады ўлады давалі магчымасць прыходзіць у тэатр моцным асобам, якія ўмелі аб’ядноўваць людзей і ўплываць на іх. Яны знаходзілі спосабы размаўляць з глядачом прывячаным падтэкстам. У нас жа цяпер усё сэнсы размытыя і ніякіх падтэкстаў нікому не патрэбна. Гаварыць можна пра ўсё, і няма пра што гаварыць. Дзецца ў знакі і адставанне нашага мастацтва ад савецкага...

— **А чаму вы так лічыце? У чым прычына? Падаецца, у сучасных умо-**

вах інфармацыя дасяжна ўсім, у міжнародных фестывалях нашы тэатры ўдзельнічаюць, арганізаваць абмен досведам можна...

— У нас ёсць новыя тэхналогіі, але з імі амаль ніхто не ўмее працаваць, і тое, што тэхналагічна робіцца ў нашых тэатрах, ужо учарашні дзень у іншых краінах. Дый нават не ў гэтым самай вялікай праблема. У нас страчана самая моцная вартасць — дух жывога тэатра, які нараджаецца ў цябе на вачах. Думаю, што гэта глыбока звязана з пытаннем веры ў тэатр і яго прызначэнне, веры ў сваю місію, здольнасці, свае таленты, веры ў людзей, якія прыходзяць да цябе.

Таму наша тэатральнае мастацтва на задворках. Пачынаючы ад адукацыі. Яна мае вельмі вялікую праблему — усё заадміністравана, пра якасць навучання ніхто не дае, проста выпускаюць студэнтаў і зарабляюць грошы. Людзі, якія умеюць выкладаць, увесь час змагаюцца з сістэмай за выжыванне і не могуць засяродзіцца на навукальным працэсе. Ён ажыццяўляецца толькі насуперак, валавым намаганнем асобных алустратаў, якія за капейкі ўкладаюць сваё жыццё ў тое, каб якасць навучання была, каб у моладзі ўзнікала нейкае разуменне прафесіі.

Але забяспечыць паўнавертнаснае навучанне наша с-

тэма адукацыі няздольная. Прыватных школ няма, таму што няма менеджменту, бо прыватная школа — гэта школа, якая зарабляе грошы, а хто ў нас можа зарабляць грошы на тэатральнай адукацыі? Ніхто.

— **І як гэта ўплывае на тэатральны працэс? Што ў выніку адбываецца?**

— У тэатры ёсць нейкі прафесійны ўзровень, але... Школа нібы памірае, яе ніхто не трымае, няма маладых парасткаў. Толькі адзінаквыя прыклады. Але, па вялікім рахунку, гэта ўсё дэградацыя. Таму трэцяя назва тэатра, з якім я працую ў адукацыі, — партызанскі тэатр. Ён калі ты сыходзіш у падполле, у лес, зашытваеш там, закрываеш ад гэтай рэчаіснасці і пачынаеш партызанскі, адкаваць гэтай рэчаіснасці праектамі. Але і аўтарскі, і фантомны, і партызанскі — тыя этапы, ад якіх хочацца адмоўцца і заняцца нечым больш цікавым.

— **А ці ёсць у вас які-небудзь план выратавання беларускага тэатра? На мой погляд, можна знайсці корань праблемы і яе вырашай. Як з любой харобай — напрыклад, пнеўманіяй. Гэта бактэрыяльная інфекцыя, таму чалавека лечыць антыбіётыкамі.**

— Але пры гэтым падае імунітэт. І тут усё тое самае. Наш тэатр жыве на антыбі-

ётыках. А імунітэту няма, бо імунітэт — гэта школа, якая здольная нараджаць новых цікавых людзей, авангард. Думаю, толькі ператрус усёй сістэмы можа гэта зрабіць, і адбудзецца ён, калі дзяржава будучы патрэбныя асобы, здатныя смела гаварыць пра сучасныя рэчы. Пакуль жа наш тэатр пераведзены ў сферу абслугоўвання.

— **А як працуе сусветная тэатральная сістэма?**

— Сусветная тэатральная сістэма няма. Ёсць сістэмы розных краінаў. Англійская — гэта тэхналогія і школа. У Лондане на міжнародных фестывалях я бачыў, што там моцна дбаюць пра школу, працуюць з моладдзю, з акцёрам як з універсалам, які ўмее добра рухацца, граць на музычных інструментах, валодае голасам, рознымі прыстасаваннямі. І разам з тым яны вельмі моцна злучаюць яго з тэхналогіямі, з дызайнерамі, са сцэнографамі, з рэжысёрамі, з медыя — па сутнасці, з усім тым, што дае сучаснае мастацтва. Я не магу сказаць, што гэта ідэальна і што я быў вельмі ўражаны, але я быў захоплены тэхналагічнасцю працэсу. У іх ёсць сцэна, якая мадыфікуецца ва ўсё, што заўгодна, ёсць любое абсталяванне, якое ім патрэбна. У нас гэтага няма. У нас працягваецца тэатр за шырмами, на здзіках і кубі-

ках.

На постсавецкай прасторы кожная краіна выбірае свой шлях. У Грузіі, напрыклад, цікавыя тэндэнцыі. Яны шмат спрабуюць працаваць з заходнім светам для таго, каб адыйсці ад савецка-расійскай тэндэнцыі, якая жыве ў іх вельмі моцна. І таму там шмат крутых тэатраў, якія дасягаюць вышынь, не губляючы сваёй нацыянальнай ідэнтнасці.

— **А ў чым, на ваш погляд, вызначаецца гэтая “круцізна”?**

— Яна вымяраецца ступенню ўражання пасля спектакля, калі ты штосьці адчуў, плакаў, пражыў нейкі кавалак жыцця, калі табе хочацца задумацца, нешта ў сабе памяняць. І калі такіх, як ты, — тысячы, тады гэта круты тэатр. Калі тэатр дэманструе на сцэне, куды ён патраціў 10 тысяч долараў, а эфекту мала, глядач пабыў там і пайшоў — гэта не круты тэатр. Самі па сабе тэхналогіі тэатр не выратауюць. Яны дазваляць не адстаць безнадзейна, але з імі яшчэ трэба вучыцца працаваць.

— **Што з апошняга вы глядзелі на беларускай сцэне?**

— Прыходжу да сваіх калегаў, якіх мне хочацца падтрымаць, у якіх я веру, спрабую сачыць за тым, што з’яўляецца сучаснага і якаснага. Ён рэдка. Апошняе, што я глядзеў, — “Войцук” маладога рэжысёра Юркі Дзівакова ў Купалаўскім. Мае ўражанні такія: форма, з якой ён працуе — модная, гламурная, трохі правакатывальная. Сэнс — глухі, друзлы. Форму я прываю, але сэнс, які гэтая форма выяўляе, яшчэ не выслыў.

— **А якая будучыня беларускага тэатра?**

— Пакуль што даволі туманная. Ёсць маладыя людзі, якія навучаюцца, прыходзяць у тэатр, прывязываюцца, абціраюцца і пачынаюць служыць таму тэатру, які ёсць. Праектны тэатр прадстаўлены мінімальна, і тэндэнцыя яго росту пакуль не відаць. Але я спадзяюся на тое, што крытычная маса людзей, якія жадаюць расці, займацца жывым, сапраўдным, будзе нарастаць, і складзецца асяроддзе, дзе можна вырадаваць новыя таленты, асобы, індывідуальнасці, зоркі, якія ўдзельнічаюць. Разар тэатра кампост. Мы павіны стаць кампостам, каб на гэтай глебе вырасціць новае. Але кампосту многа, а сейбітаў усе менш і менш. Яны з’яўдаюць, стамаюцца, выгараюць, перастаюць верыць у тое, што трэба вырошчваць хлеб.

— **Адпаведна, вы песіміст?**

— Ды не, насуперак трывожным сімптомам, я веру, што прыдуць часы, калі ўсё стане класна, усё будучы любіць беларускі тэатр.

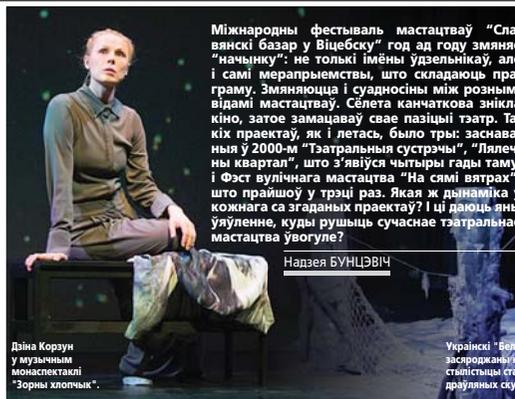
— **А якім ён павінен быць — калі ў двух словах?**

— Розным, сапраўдным, уражальным — і сваім! Мы нібы на кагосьці раўняемся, кагосьці паўтараем, а сваё не вырошчваем і не цнім. І гэта пытанне глыбейшае, чым можа здавацца: мы проста не ведаем, хто мы ёсць. Таму і не навучыліся гаварыць ад сябе.

Гутарыла Алена МАЗУРА

На ўзроўні "сам сабе рэжысёр"

"Тэатральныя сустрэчы", якія калісьці маглі ганарыцца спектаклямі Эміліяна Нанчоўска, Каміла Дыльвіша знавады для сучаснага мастацтва рэжысёраў даўно ўжо хочацца перайменаваць у "Антрэпразныя паказы". Ціперашні фестываль не стаў выключэннем. Але даказаў, што так жа антрэпраза можа быць вельмі якаснай. І наадварот — наўвасабце мастацкай тэатральнай групы не можа быць гарантам добрага спектакля.

Лілія Корзун у муральным монаспектаклі "Зорны хлопчык".

Міжнародны фестываль мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску" год ад году змяняе "начынку": не толькі імёны ўдзельнікаў, але і самі мэраларытэты, што складаюць праграму. Змяняюцца і суводныя кіры, пазнавальныя мастацтваў. Сялета канчаткова знікла кіно, затое замацаваў свае пазіцыі тэатр. Такія праектаў, як і летась, было тры: заснаваны ў 2000-м "Тэатральныя сустрэчы", "Лялечны квартал", што з'явіўся чыцрыя гады таму, і Фэст вулічнага мастацтва "На самі вятрах", што прайшоў у трыці раз. Якая ж дынаміка ў кожнага са згаданых праектаў? І ці даюць яны ўяўленне, куды рушыць сучаснае тэатральнае мастацтва ўвогуле?

Надзея БУНЦЭВІЧ

Украінскі "Белы парол" засяродзіла на стлісткіх стварэнні драўляных скульптур.

Не толькі паўторы-рэпрызы расійскай антрэпразы

Легендарны вулічны тэатр маскі "Вандруюныя лялькі спладара Пажо" ўпершыню выступілі ў Беларусі. / Фота Рамана Стрыгі

На вострым расійскім прыкладзе два беларускія спектаклі: камедыя "Лялечка жыцця ніхто не абяўваў" Тэатра студыі кінаакцёра і мюзік-комікса расійскага кампазітара і прадзюсера Кіма Брайтбургера "Казанова", ажыццэўлены студэнтамі БДУКІМ. Эх, мінулі тыя часы, калі гаспадары — Нацыянальныя акадэмічныя драматычныя тэатры імя Яўба Коласа — задулілі тым жа "Макбетам" пад адрывчым небам у музей-садыбе Рпіна.

Ад Кірчука да Чуюкоўска

Іншыя суднасныя былі ў "Лялечным квартале", дзе беларускае мастацтва было прадстаўлена больш разгорнута. Ёта заўсёдыны "Брэменскія музыкі" гаспадароў — Беларускага тэатра імя Лялькі". Іх нядаўня праграма ірэнтрактыўнай казкі "Вясёлы Дарэфет" з крыкам-бразавым усёй залы, таксама ў пастаноўцы мастацкага

кіраўніка тэатра Віктара Клімчука. Тонкая, сцільная, жывава казка-камедыя "Царушка жабка" з іродыя ў версіі Алена Жужыды. Нарэшце, музычна-фальклорны монаспектаклі тэатра імя Івана Кірчука, вырашаны ў лепшых традыцыйных яго гурта "Троіца". Замяжняя спектаклі таксама былі рознымі паводле стылістыкі. "Паехалі!" — Маскоўскага тэатра лялек — яшчэ адзін ірэнтрактыў, што вылучаецца гуарымам і нечаканымі паваротамі то да адной, то да другой рускай народнай казкі. "Дзвючынка і Марская чаропаха" тэатра "Альбатрос" (Швейцы) быў цікавы светлавым рэжымам, пастаяльным "марскім" пераважаным сабленымі даў артыстаў і гаюнаў, пастаноўкай актуальнай экалагічнай тэмы. "Слон" паводле Аляксандра Купрына Беларускага тэатра лялек — зваротам да цырку, хадзі ў віцебскім "Бразавым клубе" Пяку", які ўпрыгожаваў леташні лялеч-

ны праект, тых дзівосаў куды блыт. Украінскі "Белы парол" агульнае чытыгала Айтматава. Маладзёжнае анімалыйнага тэатра "Есць" быў засяроджаным на стлісткіх старадаўніх драўляных скульптурах, звязаных з эпохай яльчынства. "Бармалей" з Роўна (таксама Украіна) прывабіў спробай ірэнтрактываў усю вядомага "Доктара Аябальта" як супрацьстаўленне... настаяніку і нечалуўміных вучню. Там быў і шмат вельмі актуальных "прыклопаў" у прычатыні і візуалізацыі ўсім вядомых радкоў Карнея Чуюкоўскага (дзірчы, ва украінскім перакладзе), але расчараваныя выклалі, якіх ува-сабллага трыоця "жывых артыстаў, збіралі ў сметніцкія кінутыя дзельмі-лялькіска маўчачыя паперчыны скаў-іры, інавацыйны урок геатрафі з "ажыўшымі" рэлізіямі, уключачыся казанчата Бармалей, завершыў. Перагогам застаецца хіба выцярці пот з

ілоў, пакуючы смецце. Куды ж пазіцца хуліганістыя Та-лемач з Ванечкамі Зыкілі. Не з'явіўся нават на паклон. І гэта — ішчалівы фінал? "Пера-выхаванне" дзятвы?.

У чаканні на новы фармат

Тым не менш, пры ўсёй унушальнай колькасці спектакляў і залезіянчаных для іх пільцовак, тэатральныя асладкі быюнга Міжнароднага фестывалю мастацтваў у Віцебску застаецца пакуль не такім моцным, як

жыў гала-канцэрт закрыцця, аздобіўшы выступленне віцебскага гурта "Троіце" сваёй "паданцючка-разнычак", а больш дакладна, капартны ішчалірма, ды што там казаць — стварэннем настрою, самой атмасферы. Ёты расійскія калектывы двойчы паказалі сур'ёзны вулічны спектакль, як "Апошні бастыён" без адзінага слова данёшы да гледзючой назвычынны актуальныя тэмы агрэсіі, варожасці, мжыж між "сваімі" "чужымі", і вымусіў кожнага, хто хадзіў спыньнуся, змручыў на вулічных артыстаў аснаваць гэта і сэрцам і розумам.

У чаканні на новы фармат

Тым не менш, пры ўсёй унушальнай колькасці спектакляў і залезіянчаных для іх пільцовак, тэатральныя асладкі быюнга Міжнароднага фестывалю мастацтваў у Віцебску застаецца пакуль не такім моцным, як

хацелася б. Ёта добра разумеюць і самі арганізатары. Так, дырэктар "Славянскага базару ў Віцебску" Аляксандр Сідаранка на наш пачатковы накіонт тэатральны перспектывы фестывалю адазваў наступнае: — Мы невывалкова працягваем гэтыя праекты. Яны набывлі вялікую папулярнасць у гледзючы — гэта ўсім відавочна. Але, падлічваючы грошы і шукаючы тое, што будзе карыстацца попытам, мы часам гонімся за вядомымі пастаноўкамі ды імёнамі. І, на жаль, у большасці выпадкаў сыходзім у бок антрэпразы. А хочацца ж атрымаць прэм'еры, паўнавагатавыя спектаклі. 14 ліпеня на "Славянскім базары..." мы сустрэчаліся з Дзвючыным сакратаром Саюзнага дзвючых Рыгорам Раіонтам і абмар-

шувалі гэта пытанне. Вядзем перамовы з Пастаянным Камітэтам і ўжо атрымалі яго адабрэнне, каб тыя ж "Тэатральныя сустрэчы" былі ўзяты пад апеку Саюзнага дзвючых. Для пачатку гэта маглі б быць сваеасаблівыя "украпанні" ў праграму — да нас прывозілі б прэм'еру той ці іншай паўнавагатавы трупы. Мы ўжо працуем над каштарысам такога праекта — вывясляем, колькі гэта можа каштаваць, бо ўсё пачынаецца з бюджэту. Спадзяемся, з часам тэатральная праграма "Славянскага базару..." будзе абноўлена і перафармагавана.

Што ж, у рэшце прывабна. Ды толькі справа не адно ў адробы таго, што можа быць паказана на фестывалі мастацтваў у наступныя гады. Чаму б не адштурхнуцца. Да прыкладу, ад расійскай "Залатой маскі"? Ужо само тое, што спектакль адзначаны гэтай прэстыжнай прэміяй, стане дадатковай рэкламай гледзючы. І адначасова — сапраўды, чытыгала мастацтва, каб гэта быў фестываль атрымала перадачы саіх поглядаў на каханне і адносіны з супрацьлеглым полам.

Па сваёй форме "Спрамат" блізка да тэатральнай пастаноўкі ў жанры вербачыц, калі драматург пераносіць гаворку рэальных людзей у вусны професійных актараў. Ётаксамма зрабіў і Цімафееў, чыя стужка, па яго словах, на 65% складаецца з сарвадзых тэатраў.

Траба спадзявацца і на тое, што далейшыя "Тэатральныя сустрэчы" не абмяжочуцца ўвапелам адно Саюзнага дзвючых і, адпаведна, прызема расійскіх тэатраў. Мжыж знайсці цудоўныя спектаклі і ў іншых краінах! Пачынаючы з той жа Украіны, дзе апошнім часам назіраецца супрацьстаўленне тэатральнаму і з'явілася цэлая барада цікавых маладых рэжысёраў, спыньных да смельчаксperimentу.

Кіно памерла. Няхай жыць посткіно! Менавіта такімнішчанскім настроём сустрэкаў сваёй гасцёўні менавіта форум памякнай культуры "ХРОНОТОПЬ. ART: REBOOT", які другі год запар ладзіцца ў прыроднай галы "арт-вёскі Каптаруны", што на самай мякы паміж Беларуссю і Літвой. Акрамя традыцыйнага падыялення на адукацыйную праграму і практыка-арыентаваны кіналагер, падчас якога яго ўдзельнікі здымалі свае стужкі, і гэтым годзе арганізатары вялікую ролю надалі кінапаказам беларускіх, расійскіх, украінскіх і польскіх фільмаў. Асноўнай іх тэмай стала спрыяльнае грунтоўнае аснаванне прыячыц "памякнасці": эстэтычнага, маральнага, культурнага, палітычнага. "К" высвятляла, наколькі ўдала гэта атрымалася зрабіць.

Паколькі стужак было паказана даволі шмат, мы вырашылі асяціць толькі вялікую беларускую праграму, куратарам якой выступіў кінакрытык Антон Сідаранка. У сваёй прадмове ён значыўчы, што ў сваім выбары не кіраваўся фармальнымі крытэрыямі, таму іграўшы стужкі суседнічалі з дакументальнымі, жанравыя — з аўтарскімі. "Ёта творчасць паміж дакладнымі фармулёўкамі", — падкрэсліў куратар і адкрыў сэнс паказама гульнічых кароткаметражкіх рэжысёра Андрэя Цімафеева "Сапрамат" блізка да тэатральнай пастаноўкі ў жанры вербачыц, калі драматург пераносіць гаворку рэальных людзей у вусны професійных актараў. Ётаксамма зрабіў і Цімафееў, чыя стужка, па яго словах, на 65% складаецца з сарвадзых тэатраў.

Траба спадзявацца і на тое, што далейшыя "Тэатральныя сустрэчы" не абмяжочуцца ўвапелам адно Саюзнага дзвючых і, адпаведна, прызема расійскіх тэатраў. Мжыж знайсці цудоўныя спектаклі і ў іншых краінах! Пачынаючы з той жа Украіны, дзе апошнім часам назіраецца супрацьстаўленне тэатральнаму і з'явілася цэлая барада цікавых маладых рэжысёраў, спыньных да смельчаксperimentу.

На мякы мастацтва і жыцця

Другі год запар міжнародны кінафорум "ХРОНОТОПЬ. ART: REBOOT" збірае гасцёўні ў вёсцы Каптаруны / Фота Тараса ТАРНАЛІЦКАГА.

"Ворша... Мінск... Ворша" Юлія Ралко.

"Сапрамат" Андрэй Цімафеева.

вёсці. Атрымаўся добра выкананы анекдот з выразным пачаткам і адсутнасцю эпілога, у якім няма аўтарскай пазіцыі, а сэнс дзвючых шукаць самастойна.

Куды больш грунтоўнай выглядае дакументальная стужка "Ворша... Мінск... Ворша" выпускніцы БДАМ Юлія Ралко. Як і "Сапрамат", у цэнтры увагі фільма моладзь. Але не пасінарна-стацічная — улюбены госьць тэлеэкрану — а больш звычайная, неамбіцыйная, тая, якую можа сустрэць у сваім двары ці на-за МКАДАМ, у беларускай правіцыні. Напрыклад, у Оршы — некалі легендарным горадзе, што паўстаў як фарпост Палшацкага княства амаль тысячу гадоў таму і да сёння з'яўляў сваю болювую веліч і моц. Сюды кожны выхадныя прызяджае з Мінска актараў і дзвючых родных і наведваць сёброў.

без даўдэпнаснасць апошніх Ралко пільна адсочвае вострыя пільчы ідуць у крану з хлопцамі, у клуб на іх дзяткаў, якая ледзь не канчаецца бойкай. Наступным разам героі граюць дома ў покер і сьварцацца на роўным месцы. І так па коду, з якога не бачна выхадныя, што паўстаў як фарпост Палшацкага княства амаль тысячу гадоў таму і да сёння з'яўляў сваю болювую веліч і моц. Сюды кожны выхадныя прызяджае з Мінска актараў і дзвючых родных і наведваць сёброў.

і Аляксандр. Ішчэ жывыя пенсіянеры вельмі любіць свята Перамогі, падчас якога пераапрацююцца ў мундыры афіцэраў часоў Вялікай Айчыннай іудэ-пільчачыц і ваенных парадзе. І адвадочнае захвалленне знікае, калі ўвечары, распіўшы даволі гарэчкі, адзін з ветэранаў прызнаецца, што пасля Другой сусветнай яго башку прэспіравалі савецкія ўлады, а кронаў брат, паехаўшы дабравольна ваваць у гарачую кропку, быў забіты, і навіна аб яго смерці падліла акурат 9 мая. Ётаў жыццёвая трагедыя аднога чалавек а ўскрывае адваротны бок мілітарызму, заклікаючы нашчадкаў хутчэй не да гонару, а да паканяння.

Вострыя спрэчкі паміж гледзачымі распалілі палітымедыйныя працы фотарафа Сяргея Гудзіліна: "Па краі" і "Востраў малака". Зробленыя на мякы мастацкага калажа, арт-віда і ірэнтрактыўнага журналістыкі, яны адштурхнуць побыць беларускіх мжыж. Другі кожны дзень дзвючых кароў, якія пасыяцца на востраве, што тэатрыфікацыя належыць Латвіі. Фатаграфія чароўнага рытуала сумяшчаюцца з відэааргам тых малаўнічых мжыжч, якія хочацца наведваць самастойна. Назваць гэтую працу выключна дакументальнай цяжка — гэта хутчэй мастацкая журналістыка, у якой вялікую ролю адшчытае музыка і праца мантажора. Зрэшты, разбіраючы ў жанравых вызначэннях і сапраўды цікава хіба культурпалагам, глядзачы атрымала асподу ад праглыду і без дакладнай фармулёўкі.

Пасля Беларускай свай блоку гульнічых і дакументальных ірэнтрактыўных прац прадстаўлена і беларуская мжыж а потым рэжысёр і прэзідэнт Канскага фестывалю (Канск — горад у Сібіры) Андрэй Сільвэстраў падстаўляў эксперыментальную стужку "Расія як сон". Большасць удзельнікаў інагерава іх прагледзілі ў Інагерава, выкарыстаўшы матчыныя апацыяныя вогнішча срод дзвючых мжыжч, і таму не зраўнявала гаюнаў — з незалежным кінатоўцамі і на некрас ўсё добра. Айчыныя працы на фоне больш развітых кінематэграфіі нашых суседзяў вядуць да сёння — магчыма, менавіта веданне эксперыментатары заўтра атрымаюць магчымаасць здымаць больш масавае, камерыйнае кіно.

Каб моцна здзівіцца, варта наведцаць вёску Зашыр'е, што ў Ельскім раёне. Гадоў колькі таму журналісты "К" зрабілі гэта падчас выязной рэдакцыі нашай газеты на Гомельшчыну. Уражанні жывыя і па сёння. Зашырскі культурна-спартыўны цэнтр, якім кіруе Яўгенія Шадрына, — установа без перабольшвання ўнікальная. І не толькі тым, што з году ў год застаецца па ўсіх паказчыках лепшай сярод клубаў раёна. КСЦ даўно выйшаў за межы сваіх сценаў і двух паверхаў, а на прылеглай тэрыторыі практычна не спыняецца будаўніцтва. Усё разам гэта — і мадэльная клубная ўстанова, і турыстычны аб'ект, што не мае аналагаў на Беларусі. Закарцела даведацца, якім новым зместам папоўнілася за гэты час гаспадарка Шадрынай.

На музейнай вуліцы сёння людна.

Калі ў клуба ёсць уласная вёска

Яўген ПАГІН

А папоўнілася тая гаспадарка... уласнай вёскай. Аднак варта нагадаць чытачу, з чаго ўсё пачыналася ўвогуле. Гісторыя не будзе кароткай, бо ў чарговы раз хочацца патлумачыць сёе-тое тым работнікам культуры, якія не стамляюцца сцвярджаць, што ў іхніх установах культуры "ўсё, як ва ўсіх".

Характар

Любая творчая справа пачынаецца, нагвўна, з усведомлення таго, што і для чаго ты павінен зрабіць. Яўгенія Шадрына скончыла ў свой час Інстытут культуры і пасля ніколі не сумнявалася ў сваёй місіі: сельскі работнік культуры павінен працаваць так, каб моладзь заставаўся ў вёсцы, ведаючы, што роднае паселішча ніколі не стане бесперспектыўным. Значыць, трэба знайсці свой шлях і годна па ім прайсці, не аглядаючыся на іншых. І тут неабходны адпаведны характар. Яна такой і прыйшла ў прафесію: упартай, мэтанакраванай, амбіцыйнай, напоўненай ідэямі і планами. А Зашыр'е, між іншым, застаецца вельмі перспектыўным аграгарадком.

Адукаваных і мэтанакраваных у раёне шмат. А Яўгенія Шадрына адна. Чаму? Паспрабуеце самі адказаць на гэтае пытанне. Значыць толькі адно: муж кіраўніка КСЦ не стаў енчыць, што каханай суткамі няма дома, а стаў працаваць разам. І не пад абуды, як кажуць, трапіў, а ў магчымы энергетычны паток. Толькі ў такіх умовах, відаць, у творцаў вырастаюць крылы. Але ўсё гэта — лірыка.

Мінімум

Паворым пра канкрэтыку. Вялікая двухпавярховая будыніна КСЦ — спадчына савецкага часу. У сённяшніх эканамічных умовах утрыманне такога гмаху каму-сьці падасца невядомым цяжарам, а Яўгенію Аляксан-

Зашырскі феномен ініцыятыўнасці

Гаспадыня зашырской культуры Яўгенія Шадрына.

драўне — самае тое. Пляны па аказанні паслуг насельніцтву ўстанова пастаянна перавыкоўвае. Якасць платных канцэртаў мясцовай самадзейнасці і пастановак тэатральнага калектыву (таксама мясцовага) — тэма для асобнай гаворкі. Не было б якасці — не было б і важкага пазабюджэтнага выніку.

Танцавальная, глядзельная і спартыўная залы выкарыстоўваюцца з поўнай нагузкай. На клубных паверхах займаюцца без малага тры дзясяткі гурткоў. А яшчэ дзейнічаюць тут сем аматарскіх калектываў — усе ўзрорныя і народныя. Факты ўражваюць?! Але не выключваю магчымасці, што дзесяці на Беларусі ёсць прыкладна такая ж установа культуры з прыкладна гэтай жа паспяховай статыстыкай працы. Так што гаворка пакуль — пра ці не абавязковы мінімум.

Максімум

А вось цяпер — пра максімум, своеасабліва матэрыялізаваны дадатак да моц-

нага характару кіраўніка культурна-спартыўнага цэнтру. Гэта ўжо далёка не "так, як ва ўсіх".

Тое, што ёсць з матэрыяльнай базы, аднойчы падалося Яўгенію Аляксандраўне недасатковым па плошчы і магчымасцях. Такім чынам узнікла ідэя прыбудовы кузні, ганчарні і бандарні з рамесніцкім дворыкам пасярэдзіне. Спаквалі ідэя была ўвасоблена. Дворык упрыгожаны скульптурамі, мастацкімі інсталляцыямі... Карачэй, усім тым, на што здольныя мясцовыя гурткоўцы на чале з майстрамі-рамесніцкамі.

Уся гэтая "вытворчасць" дыхае, здзіўляе і змушае задумацца, у якую-такую тыпалогію занесці ўстанову, якая ніяк не жадае ўкладання ў хрэстаматыі "жанравыя" рамкі. Дом культуры ды традыцыйнае рамесніцтва са спартыўным ухілам? Турыстычны аб'ект "КСЦ + творчыя майстэрні"? Шадрына не нарта задумваецца над гэтымі пытаннямі. Яна робіць тое, што хоча рабіць. І турысты соды едуць. Выкладаюць

Ганчарня...

...і кузня падчас кірмашу талентаў "Фарбы спадчыны маёй".

уражанні ў сацыяльны сеткі, пашыраючы кола тых, хто любіць здзіўляцца ў межах Беларусі.

Спонсар

Крыху пра фінансы. Каб адказаць на спрадвечнае пытанне "Адкуль грошы?", варта, напэўна, згадаць пра неблагія пазабюджэжныя вынікі дзейнасці КСЦ. Большасць заробленага Шадрына выкарыстоўвае на, так бы мовіць, пашырэнне ўласных вытворчых плошчаў і магчымасцяў. А яшчэ ў Зашыр'і ёсць сельскагаспадарчая арганізацыя пад назвай "Саўгас "Камуніст", якой кіруе Рыгор Бабчанок. Яўгенія Шадрына па характары — ягоны люстраны адбітак. Інакш кажучы,

было з каго браць прыклад. А ініцыятыва, памножаная на ініцыятыву, і дае той верагодны вынік, які можна пабачыць у Зашыр'і. Залішне казаць, што "Саўгас "Камуніст" не проста трымаецца на пльыве, але яшчэ і аказвае фінансавую падтрымку КСЦ з "прыбудоваў".

Творца заўжды разумею творцу. Шчаслівы выпадак: Рыгор Іванавіч — яшчэ і пісьменнік, з тых, хто "попашет землею, полишет стихи". Вершаваньня цягаты з Бабчанка — упрыгожваюць фае КСЦ. А Шадрына тым часам набывае за пазабюджэты кошт рыштук для бандарні і падшуквае прыдатнага майстра. Гаспадары кузні ды ганчарні даўно сталі мясцовымі знакамітацямі і героямі

шматлікіх сэфі. Яўгенія Аляксандраўна прыдумляе, будзе, афармляе новыя плошчы... Паралельна кіруе зашырской культурай. Калі паспявае? Для такіх час сціскаецца. Так сіл халіла яшчэ і на Максімум-2.

Максімум-2

А вось цяпер можна і пра клубную вёску распавесці. Будаўнічыя работы ля КСЦ практычна не спыняюцца. Заслуга ў гэтым, як вы ўжо ведаеце, належыць і кіраўніку сельскагаспадарчай арганізацыі Рыгору Бабчанку. Вынік наступны. Да ўсяго, што было ў клубнай гаспадарцы, прыразаўся яшчэ кавалак зямлі. Спачатку узнік двухпавярховы дамок нібыта з казкі. Побач, як грыбы, растуць хаткі-альтанкі. Іх ужо адзінаццаць.

У гэтым антуражы Яўгенія Шадрына задумала правесці раённы кірмаш талентаў "Фарбы спадчыны маёй". Задумала і правяла на трох сцэнных глядоўках. Тут сабралі вялізную аўдыторыю выступленні лепшых аматарскіх калектываў Ельскага раёна. Арганізацыя і правядзенне такога мерапрыемства — таксама тэма асобная. Мы ж цяпер пра дынаміку развіцця незвычайнай установы. Хтосьці скажа: "Паказуха". Я скажу: "Арганічнае жаданне творцы развівацца і развівацца!"

Мара

Сутнасць гэтай мары ў тым, што клубная ўстанова, па задумцы яе кіраўніка, набудзе неўзабаве яшчэ і музейны профіль. Яўгенія Іванаўна шмат гадоў збірае краязнаўчы матэрыял, прадметы мясцовага высковага побыту ты паселішчаў, што зніклі альбо знікаюць з карты раёна. Кожнаму дасведчанаму зразумела: знікаюць не проста хаты і завулки, а непаўторная гаворка, цікавыя легенды і паданні, тапонімы ды гідронімы... Мяркуюцца, што ўся гэтая краязнаўчая база будзе змешчана ў двухпавярховым дамку клубнай вёскі. А ў хатках-альтанках запланавана ўтрымліваць узоры захаванага мясцовага традыцыйнага мастацтва. Ведаю, што нешта падобнае ў плане захавання знакамітых мясцовых фартужкоў створана і дзейнічае ў ранённай бібліятэцы. А ў зашырскіх кожнай хатцы ля КСЦ будзе мець назву зніклый вёскі і адлюструе яе колішняе рамесніцтва. Мара паступова пераўтвараецца ў яву. Гэты раздзелчык майго артыкула можна было смела назваць Максімум-3.

Выснова

Каб усе былі такімі, як Яўгенія Іванаўна, дык зашырскі творчы цуд стаў бы для нашай краіны нормаю. Але цуд таму і цуд, што мае канкрэтныя межы. Праўда (і на шчасце!), межы гэтыя ў нашым выпадку ўстанавлівае сам кіраўнік КСЦ. Словам, вяртаецца да таго, з чаго і пачыналі. За любой добрай справай — самаахвярнасць канкрэтнай асобы. Хто не згодны, паспрабуеце аспрэчыць.

Яна Пісецкая пачала наведваць Бешанковіцкую цэнтральную раённую дзіцячую бібліятэку з пачатковай школы. Сёлетка паступіла ў Віцебскі медуніверсітэт. Але засталася актыўнай чытачкай. Каця Івашнёва — у восьмым класе. Таксама без кнігі сябе не уяўляе. Нават браціка Пецо на вазку ў бібліятэку прывозіла. Зараз Пеця сам кніжкі выбірае. Фотавыявы ўсіх гэтых аматараў пачытаць — на своеасаблівай дошцы пашаны ля ўваходу ў дзіцячую бібліятэку. Прыдумала яе загадчык установе Ніна Галавешка. Як, зрэшты, і мультымедыйны праект "Імя на вокладцы", што распавядае пра пісьменнікаў-юбіляраў, і акцыю "Часопісны дворык" (летнія чытанні ў гарпясляковым парку). А ў вашай установе, шануюныя бібліятэкары іншых раёнаў і абласцей, ёсць такая дошка пашаны?

Смачныя "Згукі Бацькаўшчыны" ў Лідзе.

"Пенная дыскатэка" ў Дзятлаве спадалася ўсім без выключэння.

Нашы ў Італіі: лаўрэаты Гранд-фэстывала.

Бібліялэдзі, Вокмістэр з Бярозы і адна з чытачак ЦРБ падчас фотасесіі.

Яўген РАГІН

Аўтар шматлікіх праектаў па прапагандзе здаровага ладу жыцця, наш вельмі актыўны пазаштатны карэспандэнт і загадчык аддзела маркетынгу **Бярэзінскай** цэнтральнай раённай бібліятэкі Тамара Круталевіч працягвае гаворку пра доўгатэрміновую акцыю "Быць падлеткам — няпроста". У адпаведнасці з ёй, бібліятэкары штогод узімаюць праблемы, што турбуюць моладзь. Цяпер выхаванцам аздараўленчага летніка "Папараць-кветка" прапаноўваюцца ўрокі сяброўства. "Важна дапамагчы дзецям, — піша аўтар, — правільна расставіць акцэнты: хто такі сябры, як іх выбраць і наколькі важна ўмець сябраваць самому".

З 27 ліпеня ў **сталічнай** мастацкай галерэі "Універсітэт культуры" працуе выстава Барыса і Аксаны Арачэвых "Шчасце быць разам". Гэта рэтраспектыўны паказ твораў жывапісу, графікі і акарэлі заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Барыса Арачэва (1926 — 2013) і яго малодшай дачкі. Яе пэндлю прыналежаць партрэты спынных дзяцяў нашай краіны. Апрача таго, упершыню прэзентуецца серыя пейзажаў "Мядзелышчына пісьменніцкая". Выстава будзе працягвацца да 15 жніўня.

Дыямі **Бяроза** адзначыла 540-годдзе. Шмат людзей сабралася на літаратурным бульвары раённай бібліятэчнай сістэмы, што размясціўся на пляцоўцы "Сонечны гадзіннік" па вуліцы Савецкай. Бібліятэкары прапаноўвалі літаратурны шпальцр па горадзе. Загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Бярозаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі Галіна Крывашэва распавядае, што ў той дзень майстар-класы ладзілі супрацоўнікі **Пескаўскай, Вяцяшскай, Светацкай, Малельскай, Першамайскай** сельскіх бібліятэк. Чытачы ме-

Літаратурны бульвар, рыбалка па-азёрску і Sunday-2017

Вядучыя краязнаўчай гадзіны Ірына Шэйно і Тацяна Аляшук з Мастоў частавалі ўсіх пірагамі.

лі магчымаць асвоіць навыкі джаратрыўнага рэспісу шкла, пляцення з газетных трубочак. Нават колішні старшыня Бярозаўскага райвыканкама Юрый Наркевіч не змог прайсці міма. "Парк літаратурных забаў дзіцячай бібліятэкі, — піша аўтар, — прапаноўваў наведванне чытальнай залы пад адкрытым небам, паспрабаваць сябе ў ролі артыстаў ляльчых тэатраў. У Арт-студыі юныя чытачы размалявалі свае твары акагрымамі і пераўасаблілі іх у казачных персанажаў". А ў краязнаўчым кіёску можна было набыць інфармацыйны матэрыял аб знакамітых людзях і ваенным мінулым Бярозаўшчыны, падрыхтаваны аддзелам бібліятэчнага маркетынгу.

Пескаўская сельская бібліятэка (Мастоўскі раён) правяла для аматарскага аб'яднання "Зносіны" краязнаўчую гадзіну "Веч-

ныя каштоўнасці". Мерапрыемства стала складнікам раённага бібліятэчнага курсу на лепшае пасяджэнне аматарскіх фармаванняў. "Размова ішла пра мінулае і сённяшняе нашага краю, пра вёску Пескі, — паведамляе бібліятэкар згаданай установе Ірына Шэйно. — З гэтай нагоды была падрыхтавана фотавыстава. Здымкі адлюстроўвалі помнікі і пахаванні, што ёсць у Песках. Настаяцель Свята-Міхаілаўскай царквы Віктар Шнайдар гаварыў пра павязь часін, духоўнасць, што мае традыцыі".

Працяг афісцыйна гаворкі пра брэндзі. У аграгарадку **Азёры (Гродзенскі раён)** у чацвёрты раз прайшоў Свята рыбка. Грамада высвятляла, хто з вясцоўкі лепш валодае вудай. Як свідражэ наместнік дырэктара Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра Ганна Сіма-

Вось такі ён, аўтафэстывал у Караліно.

ненка, такія мерапрыемствы не абходзяцца без удзелу калектыўнай аматарскай творчасці раёна. А мясцова клубнікі падрыхтавалі забаўляльна-гульнявую праграму "Рыбалка па-азёрску". Працавалі дзіцячыя атракцыёны, вязыны гандаль, можна было ўзяць напратак катамараны. Скончылася свята дыскатакі.

Іацэ адна навіна ад Ганны Сіманенка. Вёска **Караліно** стала месцам правядзення VIII Міжнароднага аўтафэстывалу "Sunday-2017". Ён пабіў свае леташнія рэкорды. Удзельніцай стала ў два разы больш, якасна змянілася і тэхнічнае "прадстаўніцтва". Сабралася тут каля трохсот рэдкіх аўтамабіляў і матацыклаў з Польшчы, Літвы, Латвіі, Румыніі, Іспаніі, Германіі... Мяркуюць, якія былі намінацыі — "Рэтра", "Цюнінг", "Аэраграфія",

"Вінілаграфія", "Аўтарук". Хэдлайнерам фэсту стаў гурт "Ляпіс-98", які выканаў лепшы хіт за 25 гадоў.

Юныя мастакі ўзорнай студыі выяўленчага мастацтва "Шар" пад кіраўніцтвам Наталлі Талантавай з Палаца культуры вобласці (Maginëy) бралі ўдзел у III Міжнародным конкурсе "Гранд фэст", што адбываецца ў італьянскім горадзе Пезара. Конкурс — частка доўгатэрміновага праекта "Хваля ідэй". Пра гэта распавяла начальнік аддзела культурна-дасугавай дзейнасці Палаца культуры Магілёўскай вобласці Ала Кускова. Лаўрэатамі першай ступені сталі Яна Гручанкова і Варвара Грышкіна; другой — Ульяна Новікава, Крысіна Строчка, Лідзія Чорная; трэцяй — Ксенія Шарстук, Кацярына Фёдарова, Аляксандра Жыгунова, Аляксандра Маркава, Дар'я Кісялёва, Соф'я

Накладовіч, Любава Броўкава і Ніколь Далгупева. Кіраўніку студыі Наталлі Талантавай быў уручаны кубак фэсту. А работы студыйцаў прэзентаваліся на радзіме мастака Рафаэля ў горадзе Урбіна. "Фэст быў двухжурнальны, — піша Ала Кускова. — Апрача конкурсу і выставы лепшых работ прайшоў яшчэ і пленэр ля замка герцага Федэрыга ды Монтэфельтра".

У гарадскім пасёлку **Казлоўшчына**, што на **Дзятлаўшчыне**, 23 ліпеня прайшло свята, прымеркаванае да Дня Яго вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Прайшло з таго часу 73 гады. У паселішчах мясцовага сельсавета жывымі засталіся толькі чатыры ветэраны мінулай вайны. Жыхары мястэчка і госці свята ўшанавалі памяць загінулых у гады Вялікай Айчыннай хвілінай маўчаньня. Пра гэта нам напісала Настасся Голуб. Да падзеі былі прымеркаваны кніжныя выставы, якія размясціліся ў скверы. Асобны стэнд прысвячаўся ветэранам. Палавая кунья гатавала для ахвотных кашу, юшку, чай.

Чарговай інфармацыя з **Дзятлаўшчыны** ад Настасі Голуб. Свята мёду правалі ў аграгарадку **Раклевічы**. Такі мядовы брэнд абраны невыпадкова: мясцовая сельскагаспадарчая арганізацыя займаецца пчалярствам, мае 68 пчолаасем'яў і шоплета атрымлівае да тонаў мёду. Да пчалярскай справы прызвычаліся і многія вясцоўцы. Блініцы з салодкай "прыправай" былі на сваіх бясплатнымі. А канцэртную праграму прысутным прапаноўваў народны ансамбль народнай музыкі "Гудскі гармонік" з **Лідскага** раёна.

Вядучы метадыст **Лідскага** раённага цэнтра культуры і народнай творчасці Ганна Некраш паведала пра фальклорную акцыю "Згукі Бацькаўшчыны", што прайшла днямі ў Лідскім замку. Народныя песні прагучалі ў выкананні лепшых гуртоў раёна.

Конкурсы на "раз, два, тры"

Мікалай ТЭКЕЛІЁ — доктар эстэтыкі, нязменны кіраўнік творчай дэлегацыі Балгарыі на "Славянскім базары ў Віцебску": Фэстывальна-конкурсны рух развіваецца сёння вельмі імкліва. У адной толькі Балгарыі ёсць ажно 73 конкурсы маладых выканаўцаў. Некаторыя маюць гісторыю ў некалькі дзесяцігоддзяў, некаторыя зусім маладыя. Але, вядома, форумы ды спаборніцтва бываюць самымі рознымі паводле арганізацыі, умоў, мастацкага ўзроўню — нарэшце, паводле сваіх функцый. Як жа разабрацца ў такім віры? З дапамогай апытальніка.

Ініцыятарам правядзення такіх сацыялагічных апытанняў выступіла фэйсбук-група "Конкурс маладых выканаўцаў". Атрымаўся вельмі разгорнуты спіс пытанняў — больш за 90. Там было прадугледжана ўсё: наколькі добра спаборніцтва арганізавана, хто ў журы, ці ёсць там спецыялісты і якія, як асвятляецца конкурс у мас-медыя, многія іншыя дэталі. З гэтым апытальнікам мы звярнуліся не ў сацыялагічныя агенцтвы, а да саміх карыстальнікаў — тых, хто ездзіць на конкурсы і фестывалі, хто непасрэдна займаецца падрыхтоўкай дзяцей да іх. Гэта бацькі, педагогі, музычныя крытыкі, журналісты, іншыя ўдзельнікі.

У выніку падзялілі конкурсы на некалькі катэгорый паводле тых задач, якія ставяць перад сабой іх арганізатары. Да прыкладу, конкурсы камерцыйныя, турыстычныя. Тыя, што праводзяцца пры дзяржаўнай падтрымцы, тыя, што яе не маюць — прыватныя. Вядома, бывае і шмат самых разнастайных мікстаў. Але галоўнае не гэта. Так, конкурс можа быць вельмі дарагім (той жа ўступны ўнёсак для ўдзелу ў ім складае, напрыклад, некалькі сотняў еўра). Можа з'яўляцца турыстычным — разлічаным, у першую чаргу, на яшчэ большы прыток гасцей у той ці іншы курортны горад. Сапраўды, што дрэннага ў тым, калі гэта будзе дзецяй, як кажуць, "у кайф"? Прыехаў, выступіў — а разам з тым і адпачыў: паплаваў у моры, павалюся на пляжы. Бываюць і конкурсы, на якіх адзначаюць абсалютна ўсіх: безліч першых месцаў, розных прывоў, намінацый. Такія формы заахвочвання таксама патрэбныя, але наўрад ці яны падыдуць тым, хто імкнецца прафесійна ўдасканальвацца, рытывацца да сур'ёзных дарослых спаборніцтваў.

Па выніках адказаў, што рабіліся праз інтэрнэт, сфарміраваўся рэйтынг конкурсаў — з першага па 73-і. Тыя, што ўвайшлі ў першую дзясятку, — гэта злітныя. Сярод іх былі і нацыянальныя, і міжнародныя. Адзін камерцыйны, адзін — турыстычны. Але большасць, як аказалася, — дзяржаўныя.

Яўогуле выступаю за тое, каб камерцыйныя і турыстычныя конкурсы неяк адасобіліся ад звычайных. Хай у іх будзе нейкае сваё аб'яднанне, дый называць іх трэба іначай — скажам, дзіцячы лагер-фэстываль. Дзецяй там вельмі добра, камфортна, весела! Яны знаходзяць сабе сяброў, адпачываюць, гуляюць — і паралельна спяваюць, займаюцца любімай справай, атрымліваюць граматы за ўдзел, за добрыя выступленні. Але наўрад ці такія святы штосці даюць для прафесійнага росту ўдзельнікаў — больш для сацыялізацыі дзяцей, павышэння самацэнны кожнага з іх. І гэта таксама трэба! Але бацькі і педагогі павінны ведаць, куды яны вядуць сваіх выхаванцаў, на што могуць разлічваць, што атрымаюць. Бо калі гэта ўласна вакальны конкурс, дык там патрэбны і адпаведны рэпертуар, і добра пастаўлены голас, і артыстызм, умненне рухацца на сцэне, танцавальная пластыка і шмат чаго іншага.

Тая цалкам народная класіфікацыя, што атрымалася, зусім не сведчыць, што 73-і паводле рэйтынгу конкурс нічога не варта. Але гэта яшчэ і напамін яго арганізатарам. Тыя павінны задумацца, як так здарылася, што іх мерапрыемства апынулася на апошнім месцы. Можа, пра яго папросту нічога не ведае? Таму і адзначае: не быў, не ведаю. Значыць, такому конкурсу трэба заняцца рэкламай, "раскруткай".

Думаю, наш вопыт мог бы спатрэбіцца і Беларусі, і таму ж "Славянскаму базару ў Віцебску". Прычым не адно на ўзроўні дзяцей і бацькоў. Ваш форум, як вядома, працягвае пашыраць сфарміраваную вакол сябе Сусветную асацыяцыю фэстывалаў (WAF). І вельмі зацікаўлены не ў колькасці, а менавіта ў якасці, мастацкасці тых фэстывалаў і конкурсаў, што хацелі б стаць чальцамі. Дзякуючы складзенай нам класіфікацыі, калі нейкі фэстываль з Балгарыі падасць заяўку аб уваходжанні ў Асацыяцыю, прадстаўнікам "Славянскага базару..." не абавязкова адразу туды ехаць, каб пераканана ў належным узроўні. Дастаткова зірнуць на вынікі ратацыі — і адразу зразумела, ці годны прэтэндэнт такога членства.

Яшчэ адна мая прапанова тычыцца непасрэдна членства ў WAF. На маю думку, гэта могуць быць не толькі ўласна фэстывалі, але "тэатрытыкі" фэстывальнага руху — як даспедчыкі, так і практыкі, якія задумваюцца пра далейшае яго развіццё. Персанальнае членства здатнае садейнічаць большаю асэнсаванню, абагульненню таго, што адбываецца ў Віцебску.

— Мне давялося адразу і цалкам акунца ў галіну і неўзабаве сумяшчаць функцыі дырэктара мастацкай галерэі "Універсітэт культуры", выкладчыка кафедры міжкультурных камунікацый роднай alma mater, займаць кіруючыя пасады ў шэрагу грамадскіх арганізацый, такіх як Беларускі фонд культуры, Дабрачынны фонд "Спадчына Міхала Клеафаса Агінскага", Рэспубліканская канфедэрацыя прадпрыемальніцтва.

За два гады працы ў галерэі стала магчымым арганізаваць каля 80 выстаў і больш за 50 іншых мерапрыемстваў

Сёння ў нас крыху незвычайны фармат "Лабараторыі". Яе трыбуна прапярсіць выкарыстаць колішні выпускнік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў па спецыялізацыі "Менеджмент сацыяльнай і культурнай сферы" Павел Сапоцька. Стаць "лабарантам" на старонках "К" яго прымусліла жаданне падыяцца з калегамі сваімі на працоўкамі. Жаданне больш чым высакароднае. Да гэтага ж, дарэчы, мы заклікаем і іншых практыкаў з вопытам. Не стрымлівайце сябе! "Лабараторыі" патрэбны "лабаранты"! А цяпер — слова Паўлу Сапоцьку.

Не бойцеся памылкі!

3 Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Літоўскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Андрусам Пулакасам і народнымі артыстам Літвы Юозасам Будрайцісам / Фота Кацярыны Алксеевай

(прэзентацыі, творчыя сустрэчы, літаратурна-музычныя вечары і гэтак далей). У прыватнасці, рэалізаваныя праекты сумесна з амбасадарамі і арганізацыямі Расіі, Польшчы, Літвы, Латвіі, Эстоніі, Славакіі, Італіі, Германіі, Ірана, Ізраіля, Кітая і іншых краін. Таксама пашчасціла правесці шэраг міжнародных навукова-практычных канферэнцый, форумуў, круглых сталоў, конкурсаў, гастрольна-канцэртных праграм, крэацыйных і дабрачынных акцый. Незабытым стаў удзел у Сусветным культурным і Міжнародным маладзёжным форумам у Інданезіі, Міжнароднай канферэнцыі моладзі краін-удзельніц СНД і Зімовым лагеры маладых спецыялістаў сферы культуры ў Азербайджане, канферэнцыях і сімпозіумах у Расіі, Літве, Польшчы...

Няма сумневу, што толькі моцная тэатрытычная ўніверсітэцкая база ў спалучэнні са штодзёнай практыкай здольныя зрабіць выпускніка вышэйшай навучальнай установы паўнаўрацасным спецыялістам.

Перакананы, што кожны менеджар у сферы культуры павінен няўхільна выконваць наступныя ўмовы: любіць сваю краіну, павважае яе гісторыю і культуру, шануе людзей, якія працуюць побач.

Галоўнае — заўсёды памятаць: кожны квадратны метр, кожная секунда працоўнага часу павінны працаваць на імідж тваёй арганізацыі і на тваю ўласную рэпутацыю менеджара! І ведаць: сфера культуры, як і любая галіна нацыянальнай эканомікі, прымае ў свае шэрагі далёка не ўсіх, а толькі працаздольных, мэтанакіраваных, адказных, крэатыўных, зацікаўленых і — самае галоўнае — тых, хто любіць сваю справу! Таксама варта, як пісаў Уінстан Чэрчыл, "бачыць магчымасці ў кожнай праблеме, а не праблеме ў кожнай магчымасці".

Менеджарам даводзіцца працаваць у напружаных умовах. А часам і жорсткіх! Так што выпрацоўваем імунітэт, і няхай праекты любога ўзроўню нам скараюцца!

Дазволю сабе некалькі рэкамендацый для менеджараў-пачаткоўцаў:

1. Дасканала ведаць заканадаўства ў галіне культуры і сумежных галінах.
2. Быць адкрытым у сваёй працы, знаходзіць магчымасці супрацоўніцтва з установамі культуры, адукацыі, навукі, дзяржаўнымі органамі, дыпламатычнымі прадстаўніцтвамі, грамадскімі аб'яднаннямі, прафесійнымі саюзамі, рэлігійнымі арганізацыямі, выдавецтвамі.
3. Абавязкова наведваць мерапрыемствы, якія праводзяць калегі, пастаянна знаходзіцца ў дыялогу з імі, вывучаць вопыт іх працы.
4. Наладжваць кантакты з камерцыйнымі арганізацыямі, бізнес-саюзамі, банкам, якія ў перспектыве могуць стаць спонсарамі тваіх праектаў.
5. Вялікую ўвагу надаваць усталяванню міжнародных сувязяў: ніколі не ведаеш, які кантакт і якое знаёмства спатрэбіцца ў той ці іншы момант.
6. Забяспечваць максімальнае асвятленне сваіх праектаў у сродках масавай інфармацыі, у тым ліку газетах, часопісах, на радыё, тэлебачанні, інтэрнэт-парталах і інш.
7. Штодня знаёміцца з навінамі культуры ў вядучых СМІ Беларусі (у прыватнасці, праз падпіску на газету "Культура").
8. Выходзіць за межы асноўных напрамкаў дзейнасці сваёй арганізацыі, практыкаваць разнастайныя формы работы, не баяцца эксперыментываць.
9. Адсочваць усе анонсы падзей, што адбываюцца ў краіне, і выкарыстоўваць магчымасці ўдзелу з аўтарскімі праектамі ў сацыяльна-культурных праграмах рэспубліканскага і міжнароднага ўзроўняў.
10. Ніколі не баяцца "планова-справаздачна-дакументнай" працы. Калі робіш гэта з энтузіязмам, працэс планавання прыносіць задавальненне, калі праводзіш велізарную і актыўную дзейнасць, любяць справаздачы пішуча імгненна.
11. Быць гатовым да памылкі. Памылкі — сведчанне таго, што ты працуеш!

Працягваючы cykl артыкулаў “Калі карціна... заіграла”, які апаздае пра дзеячаў культуры, чыйм “дадатковым” прызваннем стаў жывапіс, “К” выправілася ў госці да Леаніда БАРТКЕВІЧА — пад Мінск, у вёску Валяр’янава. Адзін з тых, хто будаваў вялікія “Песняры”, прыняў прадстаўнікоў газеты ў сваім утульным катэджы. На заўвагу, што ў такім выдатным доме павінен жыць не заслужаны артыст Беларусі, якім Леанід Леанідавіч і з’яўляецца, а народны, ён толькі ўсміхнуўся: “Не ведаю чаму, але пакуль для гэтага звання я не дарос”. Мы падбздэрылі маэстра надзеяй, што праз пару гадоў, акурат да 70-годдзя, знакамітага выканаўцу яно не абміне. І нагадалі: наша сустрэча з ім прысвечана не яго музычнаму лёсу, а іншай грані таленту — выяўленчаму мастацтву.

Ён бачыў Далі

Сваё нежаданне прафесійна навучыцца жывапісу ў якой-небудзь ВНУ Леанід Барткевіч тлумачыць так: “Ужо ў архітэктурным я прыйшоў да такой высновы: калі тхосці нарадзіўся мастаком, то вучыцца яму не трэба. Інстытуцы з вучылішчамі могуць толькі перашкодзіць развіццю ў такім чалавеку яго індывідуальнасці, а то і забіць яе. (Педагогі, які правіла, імкнуцца са студэнтаў зрабіць падабенства саміх сябе.) Яркая асобе проста трэба ўмець выкарыстаць той шанец, які абавязкова прадаставіць ёй лёс — за-

сыйскіх — Ілю Глазунова і Канстанціна Дзверына. Але сам, пры ўсёй любові да рэалізму і імпрэсіянізму, рэалізаваў сябе як жывапісец усё-такі ў сюррэалізме. “Колеры для мяне — гэта усё”. Нярэдка сваім работам назваў ён не даваў, і подпісаў пад імі няма. “Малюеш, бывае, адно, а потым раптам нахлыне іншы настрой — і пачынаеш зафарбоўваць, перамалёўваць”.

Более маляваць не цягне

Асноўная частка карцін Барткевіча знаходзіцца ў ЗША, куды ён з’ехаў у 1991

гэта гандляваць сваімі карцінамі. “Пад’яджалі” да мяне, прапаноўвалі нешта купіць, прасілі напісаць пад замову. Адмаўляў. Гэта гісторыя не пра мяне. За тры рублі я не прадам, а хто ведае сапраўдную цану маіх работ? Маё маляванне — не бізнес. Маляванне — гэта ўсплёск майго натхнення. А спекуляваць ім нека непрыгожа.

Сучасны жывапіс спадар Барткевіч не прымае і ўвогуле з нейкага моманту за ім амаль не сочыць. Ва ўсякім выпадку, тое, што адбываецца ў гэтай галіне мастацтва ў Беларусі, яму не вядо-

ма. “Аднойчы я ўбачыў, як малое нейкі заходні мастак — ставіць плямы на палатне сваёй, прашу прабачэння, пятай кропкай. А потым гэты “твор”, аказваецца, прадалі за казачныя грошы. Яшчэ з падобным маньякам сутыкнуўся. І ўсё — сучасны жывапіс з таго часу для мяне памёр”. З айчыннымі мастакамі ён не кантактуе, на выставы ходзіць вельмі рэдка і толькі па запрашэнні.

Ды і сам Леанід Барткевіч з 2009 года нічога не піша. Тлумачыць гэта проста: “Не цягне...”

Алер КЛИМАУ / Фота аўтара

Жыццё як сюррэалізм

Леанід Барткевіч скончыў маляваць у 60 гадоў і лічыць, што вучыцца мастацтву жывапісу не трэба.

У чым “вінаваты” Мулявін

Сваё знаходжанне ў яслях я не памятаю. Не памятае ў падрабязнасцях сваё і Барткевіч, але за тое, што менавіта там “заразіўся” жывапісам, ён адказвае. Упершыню ўбачыўшы раскладзенія на століках для малечы аркушыкі паперы з каларовымі алоўкамі, фарбамі, пэндзілкамі, Лёна адразу сеў у крэсла і стаў засяроджана маляваць звароў і людзей, домікі і прыроду — усё тое, што раптам з яго палілося.

— Значыць, калі казаць высокамоўным складам, я нарадзіўся мастаком! — смяецца Леанід, але тут жа становіцца сур’ёзным. — І да нядаўняга часу, калі я бачыў чысты аркуш паперы, нешта ўнутры мяне пачынала адбывацца, падштурхоўваць, бударажыць розум.

І ў школе сваё захопленне Лёна не кідаў. На сценгазеты, “маланкі”, агітацыйныя плакаты, віншавальныя адрасы і паштоўкі, календары, упрыгожванне актывых залаў — да таго, што звязана з жывапісам, ён меў дачыненне на працягу ўсіх гадоў вучобы. Адапваў, хлапчука адпраўлялі на разнастайныя конкурсы і алімпіяды — рознага рангу і ўзроўню.

І не раз, не два, не тры... Ён вяртаўся з іх з перамогай або прызёрам. Лагічным стаў яго выбар (па заканчэнні васьмага класа сярэдняй школы) на карысць архітэктурна-будаўнічага тэхнікума. Галоўным уступным іспытам пры прыёме туды быў, натуральна, прадмет “Маляванне”. Менавіта тады падлетак у першы раз і ўбачыў мальберт! А таксама тое, як ужо вопытныя абітурыенты на вока прыкідвалі перспектыву. Маляваць трэба было з натуры гіпсавую галаву Геракла — што за паўгадзіны, замест адведзеных трох гадзін, Барткевіч і зрабіў. І, атрымаўшы пяць балаў, быў прыняты — незалежна ад вынікаў іншых экзаменаў.

У Беларускам дзяржаўным праектным інстытуце сельскага будаўніцтва малады спецыяліст затрымаўся толькі на паўтара года — адтуль яго ў 1970-м літаральна выкраў Мулявін, пачуўшы пра таленавітага... не, не архітэктара, не мастака, а самадзейнага выканаўцу, які меў музычную адукацыю і сярэднюю досвед выступу (у тым ліку, у легендарным ВІА “Залатыя яблык”). Уладзімір Георгіевіч праслухаў Барткевіча і рэкрутаваў да сябе ў “Песняры”.

явіць пра сябе, каб хобі стала яе сапраўдным прызваннем і давала працу. Як гэта адбылося са мною ў музыцы”.

У “Песнярах” ён з цягам часу таксама стаў “падпрацоўваць” мастаком, дапамагаючы з афармленнем канцэртных праграм, падаючы нейкія дызайнерскія ідэі, удзельнічаючы ў стварэнні сцэнічных касцюмаў: “Гэта я прапанаваў менавіта такім чынам напісаць назву “Песняры” на барабаннай установе”.

Кумірамі ў жывапісе для спадара Барткевіча былі і застаюцца класікі — Рафаэль Санці, Мікеланджэла Бунароці, Сальвадор Далі. І калі двум першым ён у знак свайго пакланення перад імі руку па аб’ектыўных і паважных прычынах паціснуць не паспеў, то з эпатажным гуру — у самыя апошнія гады жыцця каталонца — пазнаёміцца яму, паводле ўласных слоў, удалося.

З беларускіх жывапісцаў Барткевіч вылучае Аляксандра Ісачова. З ра-

годзе разам з тагачаснай сваёй жонкай, знакамітай гімнасткай Вольгай Корбут. Намалюваў “пясняр” іх там ледзь не паўсотні! Вяртаючыся ў 2000-м на радзіму, сваю жывапісную “амерыканскую” спадчыну ён пакінуў за акіянам, бо не надта дбаў пра тое, што яна павінна быць сабрана ў нейкім адным месцы. У Штатах выставы ўласных палотнаў Леанід Леанідавіч ладзіў, у Беларусі — не. І не плануе. І з такімі ідэямі да яго ніхто збоку не звяртаўся, што проста здзіўна! Упэўнены, займіся хто-небудзь арганізацыяй такога праекта, народны “лом” яму быў бы гарантаваны. Ды і вялікаму музыканту, які яшчэ і малюе, прычым доўгія доўгія гады, было б, мяркую, цікава паназіраць за рэакцыяй на такую яго творчасць і простых людзей, і професійных жывапісцаў, і крытыкаў.

— Можна быць, — з сумневам хістае галавой у адказ на такі мой пасыл Барткевіч. — Але вось што дакладна я не стаў бы рабіць, дык

Меркаванне мастацтвазнаўцы Пётры Васілеўскага

Наіўна, але шчыра

— Вядома, у плане творчасці — я кажу пра выяўленчае мастацтва — гэта абсалютна шчаслівы чалавек, які робіць тое, што яму падабаецца, не аглядаючыся ні на публіку, ні на чыё-небудзь важнае меркаванне. Напэўна, яму нават пашчасіла, што ён не захацеў стаць у дадзенай галіне прафесіяналам, што не ўліўся ў сістэму. Я знаёмы з некаторымі знакамітым мастакамі, якія сёння мучацца, вымушана займаючыся тым, чаму іх калісьці быццам бы правільна навучылі, але якія на самай справе так і не змоглі, не захацелі, пабаяліся выцягнуць са свайго нутра сябе сапраўдных. Зарабленне грошай стала спосабам іх самарэалізацыі.

У некаторых работах Барткевіча выразна адчуваецца, калі можна так сказаць, прысмак дзіцячасці (мне, дарчы, гэта спадабалася), яны нясуць на сабе адбітак ранняга сюррэалізму. Пры ўсёй іх “наіўнасці” (з пункту гледжання мастацтва жывапісу канца ХХ-га — пачатку ХХІ-га стагоддзя), у іх ёсць сапраўдны сэрца і душа, настрой. Так, часам не зусім разумееш, якую задачу аўтар ставіў перад сабой, пачынаючы пісаць тую ці іншую карціну. Аднак гэтым канчатковым вынікі і цікавыя, нават калі яны выйшлі... банальнымі. Зрэшты, і вельмі эфектыўны творы таксама ёсць. Варта ўвагі яго “гульні” з колерамі, хоць мне здалос, што залатога ўсё ж такі зашмат. Але затое гэта ён, Леанід Барткевіч, гэта яго асяроддзе, там яму добра!

Як мне здаецца, каб Барткевіч прывяціў сябе толькі жывапісу, ён стаў бы кімсьці накіштат Ісачова, злучыўшы ў сваёй творчасці класіку з сюррэалізмам. Але больш высокага класа. Вазьму на сябе смеласць такое заявіць.

Чарговыя сюрпрызы Нясвіжа

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1).

Таксама нам вядома, што Казімір быў фундаатарам кляштара ў Вольнай, збудаванага ў 1632 годзе Крыштапам Каменскім. Як нядаўна высветлілася, памёр ён у 1718 годзе.

Прыведзеныя звесткі няцяжка знайсці ў працах беларускіх і польскіх даследчыкаў. А цяпер трохі майго ўласнага даробку на падставе архіўных крыніц. Пасля 1709 года Казімір Маляўскі ажаніўся з Ганнай з Рассудоўскіх. Першым яе мужам быў Крыштап-Пётр Вайніловіч (родны прапрапрадзед знакамітага Эдварда Вайніловіча!). Пасля яго смерці яна выйшла замуж за мазырскага скарбніка Міхала-Казіміра Рэйтана (роднага дзеда Тадвуша нашага нацыянальнага героя Рэйтана!). Падобна, што Казімір Маляўскі быў добрым сябрам сям'і Рэйтанаў, бо менавіта яго ў 1706 годзе Міхал Рэйтан папрасіў быць сведкам пры складанні свайго тастамента. Дарэчы, парупіўся ён недарэмна, бо ў тым жа годзе і адышоў у лепшы свет — магчыма, баронячы Слуцк ад шведскіх войскаў.

Цікава, што на трывяную сувязь Маляўскіх з касцёлам Божага Цела паказвае і знойдзеная мною метрыка шлюбу 30 лістапада 1720 года Георга (Юрыя) Маляўскага з Марыянай з Гаурывічаў.

Як мы бачым, выпадковая знаходка мае не толькі матэрыяльную каштоўнасць — пліце гэтай ажно 300 год — але і гістарычную, бо выдае цэлы пласт новай і вельмі каштоўнай інфармацыі ды паказвае, дзе магла быць пахаваная бабка Тадвуша Рэйтана, Ганна-Людавіка з Расудоўскіх.

Ксёндз-рэстаўратар

З сутоння гістарычных вадакрутаў мяне выцягнула гасціннае запрашэнне ксяндза да доўгачаканай размовы — якое, дарэчы, прагучала на выдатнай беларускай мове. Напачатку гутаркі я запытаў, з якой нагоды сёлета распачаліся такія буйныя земляныя працы каля касцёла.

— Некалькі гадоў таму пры будаўніцтве аўтастанкі і чыстыцы става была парушаная сістэма адводу ад касцёла грунтавых вод, — святар, як выявілася, надзвычай абзаваны ў такіх пытаннях. — Вада паднялася, і цяпер ходзіцца на глыбіні каля двух метраў. Гэта адмоўна ўплывае і на захаванасць крыпты, і на фрэскавы

жываліс у самім храме. Не кажучы ўжо пра тое, што ў халодны сезон у касцёле невыносныя для людзей тэмпература і вільготнасць.

Як патлумачыў ксёндз Пётр, паколькі помнік унесены ў спіс ЮНЕСКА, рэстаўрацыйныя працы адбываюцца з дапамогай дзяржавы. Прынятае рашэнне ў гэтым годзе зрабіць камунікацыі і добраўпарадкаванне тэрыторыі вакол касцёла, на гэта адпущаны пэўныя сродкі. Але навукова-метадычная рада паставіла, што перш чым добраўпарадкаваць тэрыторыю, неабходна правесці гідраізаляцыю падмурка храма пры дапамозе пластыкавага шпунта: зрабіць спецыяльны пояс, каб адсекчы грунтавыя воды.

Святар падрабязна апісаў даволі складаную тэхніку закладання крохкіх пластыкавых шчытоў шпунта на глыбіню ад пяці да дзевяці метраў, а таксама расправёў і пра ўласны досвед свайго кшталту на-

вуковага кіраўніка рэстаўрацыі. Балазе, аб'ект не першы.

Слухаючы перасыпаныя прафесійнымі тэрмінамі развагі ксяндза пра рэстаўрацыю, я міжволі задаваўся пытаннем: а ці шмат у нас знойдзецца такіх апантаных святароў, якія ставяцца да дома Божага як да свайго роднага? Прычым не спрабуючы яго перарабіць на свой капіт пад уплывам нейкіх “заморскіх” узораў (“каб блішчэла па-багатаму”), а імкнучыся захаваць аўтэнтыку.

Размова паступова ізноў выйшла на акалічнасці знаходкі пліты. Запытаўшы ў робашча, ці былі гэтыя раскопкі планавыя, даведаўся, што пачаліся яны “ўсур’ёз” толькі пасля выпадковай знаходкі пліты. Яе зачпіла шэнкам, але расколота на кавалкі яна была значна раней, бо сам раскол паслеў пачарнецца. Магчыма, гэта адбылося падчас нейкіх ранейшых прац на прыкасцельнай тэрыторыі, калі цяжкае тэхніка наехала на яе ко-

Шнэк бора зачпіў раней нязнаны пласт гісторыі

ла — якая раней, дарэчы, выглядала не так, як цяпер. Некаторыя даследчыкі выказваюць думку, што да перабудовы сутарэнняў у 1750 годзе адна з капліц там належала сям'і Маляўскіх. Але тут здзіўляе наступны факт: калі яны былі такім знатым родам, чаму ж тады пры пераносе іх магіл не было зроблена адмысловае пахаванне, абкладзенае цэглай, якое накрылі б гэтай плітой? Бо выглядае на тое, што яе проста вынеслі з касцёла і кінулі на зямлю.

Падобная пліта (яе фрагмент захаваўся) з надпісам “Тут спачываюць грэшнікі” раней закрывала ўваход у

лам. Пліта ляжала на глыбіні 30 — 40 см, засыпаная зямлёй, прычым сіметрычна да касцёла. Падымаўшы яе, археолагі Інстытута Археалогіі Акадэміі Навук пад кіраўніцтвам Андрэя Вайцяховіча знайшлі некалькі пахаванняў, сярод якіх адно жаночае. У дадзены момант парэшткі займаюцца антрапалагі, спрабуючы адказаць на пытанне, ці належалі гэтыя пахаванні сям'і Маляўскіх.

Археолагі кажуць, што пліта, утучы за ўсё, знаходзілася ў крыпце касцё-

скляпенні капліцы Булгарынаў на правым рагу касцельнай агароджы. Цяпер яна стаіць пры званіцы.

Шчаслівая выпадкавасць

Па логіцы, разважаў я, перш чым на якім-небудзь аб'екце распачынаюцца працы, павінны правесці археалагічныя раскопкі. Тое, што амаль пры кожным храме ў ранейшыя часы існавалі могілкі, а ў самім храме хавалі фундаментараў касцёла, вядома ўсім. Напрыклад, у крыпце

заслаўскага касцёла спачываюць дзяды Ігната Дамейкі, а яго бацька Гіпаліт пахаваны пры храме ў Міры. Таму перш чым бораць зямлю шэнкамі і рыць экскаватарамі, як мне падавалася, там павінны былі дзяваць і ночыць археолагі. Пагатоў, сам аб'ект адносіцца да тых, што маюць найвышэйшы статус аховы. Тым не менш, папярэднія вышуканні, мяркуючы па ўсім, былі праведзены не на належнай глыбіні. Таму калі б шнэк бора цудоўна і “своечасова” не зачпіў край пліты Казіміра Маляўскага, па ўсёй верагоднасці, касцельныя могілкі XVII — XVIII стагоддзяў былі б узараныя экскаватарамі.

Пагатоў, пліта Казіміра Маляўскага стала не адзіным “трафеем” падчас раскопак. Па словах ксяндза Пятра, на касцельным дворыку былі знойдзены шматлікія магілы — агулам каля трыццаці. У адной з іх, верагодна, быў пахаваны святар, аб чым кажуць знойдзеныя фрагменты тканіны літургічнага адзення.

Цяпер магільная пліта Маляўскага — даволі буйны памераў (2x1,40 м) — акуратна пакладзена ля касцельнай агароджы, каб не замінаць будаўнічай тэхніцы перасоўвацца па падворку. Па словах айца Пятра, знаходку плануецца адрастаўраваць і выставіць на адмысловым пастамеце для агляду — менавіта на тым месцы, дзе яна была адшуканая.

Паказваючы мне тое месца, прабач звярнуў маю ўвагу таксама і на пад-

муркі невядомых пабудов, выпадкова знойдзеных рабочымі — і, зразумела, на вынікі цыклапачных гідраізаляцыйных прац. Падзякаваўшы яму за цікавы і змястоўны апавед, выправіўся назад у Мінск, каб даведацца болей пра знойдзеныя ў Нясвіжы парэшткі. Мяне чакалі сустрэчы з археолагамі і антрапалагамі Акадэміі навук. Але пра гэта — у другой частцы артыкула.

**Зміцер Юркевіч,
зьябра Арт-суполкі
імя Тадвуша Рэйтана**

У папярэднім артыкуле я расказаў аб адзінакроўнай сястры Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча Францішцы Парчэўскай. Яе сын Станіслаў вымагае не меншай увагі. Як-ніяк, яму давядзецца стаць бліжэйшым сябрам самога Адама Міцкевіча. Ды і ягоны ўласны талент цалкам мог бы забяспечыць яму годнае месца ў гісторыі літаратуры — каб лёс да яго быў больш літасцівы. Сучаснікі Станіслава Парчэўскага запамінілі яго светлым і жыццярэдасным чалавекам, але так стала, што смерць не раз была з ім побач. Ды і пражыў ён усяго 27 гадоў.

Міхал Андрыеілі. Адрынец і Міцкевіч на Везувіі. 1895 год.

Гэта постаць літаратуразнаўцам даволі вядомая: ёй прысвечаны цэлы артыкул у "Польскім біяграфічным слоўніку" (1980). Мая заслуга толькі ў тым, што, здаецца, я першы, хто змог звязаць маладога таленавітага літаратара з Вінцэнтам Дуніным-Марцінкевічам, а таксама ўнесці некаторыя важныя папярэжкі ў энцыклапедычныя звесткі адносна яго біяграфіі.

Хаця ў гэтым "адкрыцці" ў мяне ёсць усе падставы сумнявання: ужо нарта на паверхні ляжала гэтая сувязь, каб ніхто не звярнуў на яе увагі. Бо ўсім, хто хоць трохі цікавіцца біяграфіяй беларускага класіка, вядома яго сваяцтва з арцыбіскупам Магілёўскім Станіславам Богушам-Сестранцэвічам — фактычна, кіраўніком усяго Рымска-Каталіцкага касцёлу тагачаснай Расіі. Шмат якія крыніцы сьвярджаюць, нібы той быў родным дзядзькам пісьмэнніка, але сапраўдная ступень гэтага сваяцтва была ўстаноўлена мною зусім нядаўна. Лучыня яна даволі мудрагелістая: Вінцэнт — сын Яна Марцінкевіча, чэйёй першай жонкай была Людвіка Рыкачэўская, дачка роднай сястры мітрапаліта Іанні Сестранцэвіча.

А вось Парчэўскі і сапраўды быў плямённікам яго Эміліянавіча — хай сабе і ўнучатым. А таксама і пратэжэ гэтай упушчонай асобы.

У згаданым слоўніку сьвярджаецца: "Парчэўскі Станіслаў (1803 — 1830), тэолаг і літаратар... Нарадзіўся 1 сакавіка ў мястэчку Залессе ў Мціслаўскім павеце Магілёўскай губерні. Яго бацька быў мціслаўскім судзеёй, маці з дома Марцінкевічаўна. Па ёй быў унучкам адной з трох сячёр рымска-каталіцкага Магілёўскага Арцыбіскупа Станіслава Богуша-Сестранцэвіча, які апекаваў свайго кузіна".

У гэтых звестках ёсць дзіўныя для энцыклапедыі не толькі недаказаныя (імя бацькі? імя маці? якой з трох сячёр?), але і памылкі. Аднак не запаніца за такое вядомае кожнаму беларусу прозьвішча "Марцінкевіч" (праўда, без звыкллага нам прыdomка "Дунін-") уважлівы чытач наўрад ці мог. Эрэфты, падобна, менавіта мы ўпершыню паведамляем чытачам "К" пра павязь праз Станіслава Парчэўскага двух нашых геніяў: Вінцэнта

сталеці велізарнай імперыі прадурдждаваў стабільны і немалы прыбытак. У студзені 1827 года Парчэўскі, плануючы выправіцца за мяжу для працягу навучання, папрасіў зрабіць яго пробашчам, а на час адсутнасці прызначыць яму намесніка.

Мясцовае духоўнае кіраўніцтва ўжо было пагадзілася выканаць волю Сестранцэвіча, і з 1 красавіка 1827 года на дзвярах пецяярбургскіх касцёлаў было прымацаванае абавязковае паводле закону апавяшчэнне аб будучым прызначэнні Станіслава Парчэўскага. Рабілася гэта на той выпадак, калі некаму былі вядомыя якія-небудзь прычыны, якія таму прызначэнню перашкаджалі. Аб'явы правісёлі некаторы час і не выклікалі пратэстаў, пакуль у духоўнай кансісторыі не звярнулі увагі на адну "дробязь".

Выходзіла, што пробашчам становіўся... нават не святар! Па існуючых на той

навіліся час ад часу больш грознымі. Каб умацаваць душу, я ездзіў на вакацыі ў Пецяярбург. Аднойчы ўпрасілі мяне ўзяць туды з сабой двух студэнтаў, Парчэўскага і Карчэўскага. Парчэўскі быў унук мітрапаліта Сестранцэвіча. Цудоўны, стройны малады чалавек, перш ён гадаваўся ў езуітаў, потым у Пецяярбургскай гімназіі, а потым у Віленскім універсітэце. Мітрапаліт угаварыў яго прысвяціць сябе духоўнаму званню...

У іншым месцы ўспамінаў Лабойка дадае падрабязнасці: "Унук яго Станіслаў Парчэўскі, які навукаўся спачатку ў Пецяярбургскай гімназіі, прызначаны быў мітрапалітам Сестранцэвічам для дасягнення вышэйшых духоўных ступеняў. З гэтым намерам ён паляў яго ў Вільню, каб прыгатаваць яго ў Галоўнай духоўнай семінарыі да духоўнага звання. Вярнуўшыся да мітрапаліта ў Пецяярбург, ксёндз Парчэўскі ўдасканаліўся ў свецкіх

навуках і мовах, але, калі рыхтаваўся да скорага падарожжа ў Вены і Рым для агляду духоўных вучальняў і знаёмства з вышэйшымі саноўнікамі рымска-каталіцкай царквы, малады Парчэўскі пазбыўся свайго заступніка і дзеда... Парчэўскі вымавіў пры пахаванні мітрапаліта надмагільныя словы на французскай мове, і гэтым захаваў ён як пра сябе, так пра яго даўгавечную памяць".

Варта адзначыць, што гэта быў ужо не першы літаратурны вопыт Станіслава Парчэўскага. Яшчэ ў 1824 годзе ў віленскай газеце "Dzięje Dobroczynności Krajowej i Zagranicznej" ён дэбютаваў перакладам з рускай на польскую наумнай і свае часы прамовы праслаўленага мітрапаліта Платона (Пешына), вымаўленай ім на караначні Аляксандра І.

Дзіўна, але і ў жыцці як самога мітрапаліта Богуша-Сестранцэвіча, так і яго ўнучатага плямённіка Станіслава Парчэўскага своеасаблівы трагізм пачаўся да хуткага ўзлёту апыніўся менавіта іх прамовы. Прычым апошні вызначыўся на гэтай ніве яшчэ ў падлеткавым веку. Вядомы даследчык Язэп Янушкевіч прыгадавае яго словы, сказаныя над труною сваяка ў Жупранскім касцёле, і той эфект, які яны мелі на слухачоў. "Пасля нечаканага ні для бацькоў, ні тым больш для сябе самога па даросламу разумнага, шчымыя разві-

таньнага слова, моўленага чатырнаццацігадовым, сямейная рада тут жа адзінадушна паставіла пасля здольнага прамойду ў Еўропу на навуку" — піша навуковец. Але сваю "зорную" прамову Станіслаў Парчэўскі агучыў менавіта на пахаванні мітрапаліта.

Смерць апекуна, які адышоў у лепшы свет ва ўзросце 96 гадоў, стала далёка не самай трагічнай падзеяй у жыцці клерыка. У лютым 1827 года скончыў жыццё самагубствам ягоны "калега і сардэчны сябра", малады паэт і перакладчык Людвік Шпіцагель. Ён прыхаў у маэнтак Рдултоўскіх у Сне — і неўзабаве страўлі сабе ў сэрца. Найбольш верагодная прычына такога ўчынку — неўзаемнае каханне да Анэлі Рдултоўскай.

Каляды з Міцкевічам

У лістападзе 1829 года Парчэўскага застелі ў Рыме два паэты, якія вандравалі ў гэты час па Еўропе: першы нарадзіўся на Наваградчыне — Адам Міцкевіч, а другі на Ашмяншчыне — Антоні Эдвард Адрынец. Міцкевіч адразу апынуўся ў цэнтры ўвагі мясцовых эмігрантаў з былой Рэчы Паспалітай і Расіі. У яго гонар нават быў зладжаны абед у расійскага паста князя Рыгора Гагарына — дыпламата, паэта і апекуна мастацтваў. Сярод дванаццаці запрошаных гасцей прысутнічалі такія вядомыя людзі, як княгіня Зінаіда Волконская (гаспадыня літаратурнага салона, пісьмэнніца, паэтка, спявачка і кампазітар), выхавальнік яе сына, літаратурны крытык і паэт Сцяпан Шавыроў, знакаміты мастак Фёдар Бруні і Карл Брулоў... У гэтую папраўдзе зорную кампанію патрапілі і наш герой — Станіслаў Парчэўскі.

25 лістапада Адрынец напісаў свой першы ліст Юльяну Корскаму з Рыма, дзе яны з Адамам Міцкевічам знаходзіліся ўжо тры дні. Ладная яго частка прысвечана Парчэўскаму, дзякуючы чаму мы можам даведацца пра літаратурныя схільнасці будучага святара: "Ён мой аднагодка, і я ведаў, што ўжо ў Вільні ён меў цягу да яра. Сёння ён прызнаўся мне, што піша гістарычную апавесць пад назвай "Уладзіслаў Бель" (неўкаўскай князе, сын князя Казіміра ІІІ, прэзідэнт на польскі прастоў, атрымаў мандушу "кароль Ланселот" — **ЗД**), якую хоча нават калі-небудзь прачытаць. Адама ён ведаў далёк ужо ў Пецяярбургу і быў горача ў яго ўлюбёны".

Маладыя людзі хутка пасябравалі. Разам з Міцкевічам і Адрынец Парчэўскі адзначыў вігілію перад Калядамі. А літаральна праз пару тыдняў здарылася, напэўна, галоўная падзея ў кароткім жыцці Станіслава. Каб не ён, магчыма, чалавецтва ніколі не атрымала б такіх шэдэўраў, як "Дзяды" і "Пан Тадэвуш". Як Станіслаў Парчэўскаму прачытаць іх было ўжо не наканавана.

Эрэфты, пра гэты драматычны выпадак і далейшую трагедыю — наступным разам. (Працяг будзе.)

Danse macabre

Станіслава Парчэўскага

Дуніна-Марцінкевіча і Адама Міцкевіча.

Энцыклапедычныя памылкі

Уважлівы чытач ужо мог заўважыць некаторыя недапаведнасці паміж звесткамі аб нараджэнні Станіслава, прыведзенымі ў маім артыкуле пра Францішку Парчэўскую, і інфармацыяй з "Польскага біяграфічнага слоўніка". На самай справе, нарадзіўся Станіслаў не ў Залесці, а ў Горлаве, якое размяшчалася не ў Мціслаўскім, а ў Чавускім павеце (цяпер вёска Дрыбінскага раёна). Гэта зусім побач з Раснай, дзе да нашага часу захаваліся развалены касцёла, прыхаджанамі якога былі Парчэўскія. Бацькам Станіслава быў не мціслаўскі судзя, а падсудак Чавускага павета Вінцэнт Парчэўскі. Паколькі ў артыкуле з энцыклапедыі няма спасылкі на крыніцу, адкуль аўтар запэўніў свае звесткі, выкажам здагадку, што нашага героя пераблыталі з нейкім яго цэзкам.

У падмацаванне сваіх слоў прывяду вытрымку з канкрэтнага дакумента: падрабязнай характарыстыкі, складзенай на Станіслава 4 чэрвеня 1827 года: "Казімір Станіслаў Парчэўскі нарадзіўся ў Магілёўскай губерні Чаўскага павета Расненскага прыходу ў маёнтку Горлава 1 сакавіка 1803 года ад высокародных і законна вячаных памешчыкаў Вінцэнта і Францішкі, па бацьку Марцінкевічавай, Парчэўскіх, там тады ж гэнга прыходу святаром Юсіфам Пяркоўскім ахрышчаны, з 1 сакавіка 1827 пачаў 25-ы год свайго жыцця. Віленскім універсітэтам за стараннасць да навук і поспех у іх 30 чэрвеня 1824 г. № 3421 атэстатам, а па вытрымцы экзамену ў дагматычным маральным і пастырскім багаслоўі, цар-

Метрыка аб нараджэнні і хрышчэнні Станіслава Парчэўскага. Друкуецца ўпершыню.

коўным і агульным леталісе, кананічным праве, батаніцы, заалогі, логіцы, метафізіцы, маральнай філасофіі, красасмоўстве, вершаванасці, Свяшчэнным Пісанні, біблейскай археалогіі, псіхалогіі, гігене, лацінскай і грэчаскай славеснасці, грэчаскай, яўрэйскай, арабскай, расійскай, французскай, нямецкай, англійскай і італьянскай мовах 30 чэрвеня 1824 г. № 3540 магістрам, а 3 ліпеня 1825 г. № 2693 доктарам багаслоўя ўдасцены. Аб атрыманні першых чатырох меншых ступеняў святарства і добрапрыстойных паводзінах на працягу 5 гадоў ў Віленскай галоўнай семінарыі, да тае семінарыі рэгентам у ліпені 1825 г. № 240 засведчаны. Спэдаром біскупам і кавалерам Ліпскім у Санкт-Пецяярбургу 19 кастрычніка 1826 г. у іпадыякіна пасвечаны. З 15 кастрычніка 1825 у навукальным аддзяленні пры Міністэрстве замежных спраў навукаўся ўсходнім мовам, і на тое ад 5 красавіка 1826 года за № 28 атрымаў атэстат".

Такая характарыстыка спатрэбілася Станіславу Парчэўскаму з-за ўзніклай тады праблемы. Справа ў тым, што перад самай смерцю 16 лістапада 1826 года мітрапаліта Станіслава Богуша-Сестранцэвіча прызначыў унучатага плямённіка пробашчам пабудаванага ім у сваім доме ў Санкт-Пецяярбургу Каломенскага касцёла святаго Станіслава. Ясна, што прыход у

Словы па-над труною

У нас ёсць успаміны пра навучанне Парчэўскага ў Віленскім універсітэце (ліпень 1823 ці 1824 года), якія пакінуў яго выкладчык, прафесар рускай мовы і славеснасці Іван Мікалаевіч Лабойка (1786 — 1861): "Следчыя камісіі ста-

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

- Выставы:
■ Выстава "Айвазоўскі і марыністы" — з 8 ліпеня да 31 жніўня.
■ Выстава жывапісу народнага мастака Беларусі Паўла Масленікава — да 27 жніўня ў Палацы Незалежнасці.
■ Выстава "Марк Шагал: Колер Любові" з калекцыі Музея Марка Шагала (Віцебск) — з 7 ліпеня да 15 верасня.
■ Выстава "Майстры польскага малюнка" — з 21 ліпеня па 20 верасня.

- Выстава твораў мастакоў Беларусі — юбіляраў 2017 года ў рамках праекта "Нашы калекцыі" — "Плынь часу" — да 7 жніўня.
■ Новая забавляльна-пазнавальная экскурсія для дзяцей 8-14 гадоў "Самыя-самыя..."

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВАХ XIX ст."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

- Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
■ Выстава выцінанак Алены Шаліма і Лаймутэ Федасеевай "Папяровы мост сямброўства".
■ Выстава моды і аксэсуараў эпохі Рамантызму з калекцыі Ігара Сурмачэўскага "І палацэ пачаць пара" — да 13 студзеня 2018-га.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА У В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава джаратуна-прыкладнага мастацтва Узбекістана "Казачны Самарканд" — да 17 верасня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 226 09 22.

- Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старытэна Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — XX стст.".
■ Бестэрміновыя акцыі "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць сем музеяў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Летняя адукацыйная праграма "Летняя гісторыя" (у цыкл уключаны 6 музейна-педагагічных праграм — 2 экскурсіі, 3 музейна-педагагічныя заняткі, квэст).
■ Акцыя "Воляе піяна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.

- Выставы:
■ Выстава "Скарны — асветнік-гуманіст" — да пачатку кастрычніка.
■ Выстава "Мастакі на вайне. Беларусы ў малюнках Першай сусветнай (1915 — 1918)" (са збору прыватнага калекцыянера Уладзіміра Багданава) — да 6 жніўня.
■ Міжнародны фестываль "Нефільтраванае кіно" — 23 ліпеня ў 21.30.
■ "Белкіналета": ретраспектыва Д. Велескевіча — 4 жніўня ў 21.30.
■ Выстава фотаздымкаў 1915 — 1917 гг. з калекцыі Уладзіміра Багданава "Замак на перадавой" — да 16 жніўня.

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

- Абноўленая экспазіцыя, прымеркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўненыя новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцый музея).
■ Выстава "Шлях зброі: ад клінка да карабіна" — да 6 жніўня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12.

- Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Шматвектарнасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь".
■ Выстава "Візіты і візіткі: дыпламатыя ў кішні".

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

- Экспазіцыі:
■ "Геалогія і палеанталогія".
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя участкі, рэдкія віды жывёл".
■ "Вывата насякомаедных раслін".
■ Выстава "Жывыя цмокі" — да 25 лютага 2018-га.
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава "Насякомыя і не толькі" — да 31 ліпеня.
г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінаатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.

- Выстава "Сафары парк" — да 1 верасня.
■ Выстава "Дзівосны свет матылькоў" — да 11 верасня.
■ Атракцыён "Лазеры квэст".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.

- Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".
■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст.".
■ "Беларуская музычная культура XX ст.".
■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст.".
■ Выстава рэтра-электрагітар "Зроблена ў СССР" — да 1 жніўня.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавінская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Любімыя цацкі", прадстаўленая калекцыянерам і аўтарам цацак Волгай Дзеранчук — да 20 жніўня.
■ Майстар-класы:
■ Дзюкал для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.
■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Сярдлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя.
■ Персанальная выстава "Лініі лёсу Уладзіміра Акулава" — да 30 ліпеня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

- Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Па той бок. Невядомыя фатаграфіі з акупаванай тэрыторыі СССР і савецка-германскага фронту (1941—1945)" — да 30 ліпеня.
■ Выстава "Адна сям'я — адна вайна" (падзеі вайны праз сямейны лёс) — да 30 ліпеня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

- Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Міжнародны выставачны праект "Заходняя Беларусь: гісторыя паўсядзёнасці" — да 30 верасня.
■ Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Анімацыйная праграма "Немагчымае магчыма: на аўдэнцыі ў вайта!"
■ Другі паверх Слуцкай брамы
■ Часовая экспазіцыя "З малітвай на вуснах" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
■ Міжнародная выстава "Ultima ratio Regum. Беларусь у Паўночных войнах сярэдзіны XVII — пачатку XVIII стст." — да 24 верасня.
■ Квэст "Вайна і Мір, альбо Таямніца дзювох скрынь" — кожную пятніцу. Пачатак а 15-й.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

- Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Стацыянарная выстава "У хвалюх наспынага руху: аўтамабільнымі шляхамі Коласа" — да 30 верасня.
■ Экспазіцыя "Склен" на сядзібе Якуба Коласа.

Музейны адукацыйны праект "Летнія канікулы ў Доме Коласа"

- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатралізаваны прадстаўлены паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".
■ Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

- Экспазіцыі:
■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараца-кветкі", "Вячоркі".
■ Выстава жывапісных работ Віктара Маркаўца "Спакон вякоў. Мроі Купалы" — да 8 жніўня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- Філіялы Музея гісторыі горада Мінска
■ ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва".

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаліну Савіцкаму.
■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".

Выставачна-інтэрактыўны праект "Сустрэча з майстрам"

- Персанальная выстава жывапісу Уладзіміра Уродніча "Рэха памяці" — да 6 жніўня.
■ Фотавыстава "Лукі музыкі Райманды Паўлса" — да 30 ліпеня.
■ Выстава Уладзіміра Уродніча "Рэха памяці" — да 6 жніўня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыя:
■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

- Экспазіцыя:
■ "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.
■ Выстава тэкстыльных пано і іншых джаратурных вырабаў Алы Губарэвіч "Нить связующая" — да 27 жніўня.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.

- Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
■ Виртуальная гульня "Карэтны майстар".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КАННА ЧЫГУНКА"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.

- Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890—1920-х гг.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МСТА"

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а. Тэл.: 321 24 30.

- Выстава графікі і жывапісу Усевалода Швайбы "Храм" — з 22 ліпеня да 16 жніўня.
■ Выстава жывапісу і скульптуры Аляксее і Настасі Урублеўскіх "Каляровыя сны" — да 6 жніўня.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
■ Пастаянная выстава тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
■ На тэрыторыі працуюць пнеўматычны цір.
■ "Музей крміналістыкі"
■ Выстава халоднай зброі "Для моцных духаў..."
■ Выстава "Броня крепка".

ЛІДСКІ ГІСТАРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

- Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Прырода Лідовыня".
■ "Сучаснае мастацтва краю" (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).
■ Выставы:
■ Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашкава".
■ "Вядзем пачатак мы ад Гедыміна...".
■ Мемарыяльны пакой Валаціціна Таўлая.
■ Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.".
■ Музейна-выбараная зала "Хрушчоўка 60-х".
■ Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі".
■ Выстава "Надзейны шчыт краіны".
■ Выстава "Падарожжы ў гарадскі і сельскі побыт".
■ Выстава "Жыве мая ліра навава!" (прымеркаваная да 140-годдзя з дня нараджэння Цёткі (Алаізы Пашкевіч).
■ Выстава рэбатаў "ROBO ART" — да 18 жніўня.

ІЎЕЎСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР

г. Іўе, вул. 17 верасня, 9. Тэл. (8-01595) 2 68 96.

- Экспазіцыя "Пад адзіным небам праз стагоддзі" ("Карэнае насельніцтва Іўеўшчыны", "Беларускія татары").
■ Выставы "Беларускія яўрэі", "Другая сусветная вайна".
■ Выстава карцін Івана Струкава "Саюз вады і зямлі".
■ Прадстаўлены лалечнага тэатра "Батлейка".

НАВАГРУДСКІ ГІСТАРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ

г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2. Тэл. (8-01597) 2 14 70.

- Пастаянная экспазіцыя:
■ "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны".
г. Навагрудка, вул.Мінская, 64-66.
■ Экспазіцыя:
■ "Музей іўрэйскага супрацлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА У НАВАГРУДКУ

г. Навагрудка, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

- Пастаянная экспазіцыя:
■ "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
■ Пастаянныя выставы:
■ "Свято куклі Міцкевічаў", "Малючкі сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ "УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"

г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.

- Выстава Барыса і Аксаны Арачэўскіх "Шчасце быць разам" — да 6 жніўня.
■ ПАЛАЦ МАСТАЦТВА г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл.Іфакс: 290 60 10.
■ Выстава Сяргея Пыжыкава "У пошуках Рая" — да 9 верасня.
■ Выстава Віктара Доўнара "Таямнічы свет беларускіх абразоў" — да 9 верасня.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

МАГАЗІНЫ "БЕЛСАЮЗДРУК"

- Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
■ Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
■ Праспект Незалежнасці, д. 44.
■ Вуліца Валадарскага, д. 16.

КІЁСКІ "БЕЛСАЮЗДРУК"

- ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
■ Праспект Пераможаў, 5.
■ Вуліца Рабкораўскага, д. 17.
■ Праспект Незалежнасці, 168, В.
■ Вуліца Лабанка, 2.

УВАГА! ТУТ МАГЛА Б БЫЦЬ ВАША АФІША!

Звяртайцеся +375 17 286 07 97, +375 17 334 57 41 (факс) kultura@tut.by